

ANKARA KÖYLERİNDEN ÖRENCİKDE MEYDANA GELEN KÜLTÜR DEĞİŞMESİ

Asistan Ali Rıza BALAMAN

ÖNSÖZ

Şchirden uzak, dağ veya ova köyü karakteri gösteren ve yakınından yeni bir şosenin geçtiği bir köyde, meydana gelmiş olan kültür değişmeleri'ni inceleme konusu, hocam Prof. Dr. Nermin Ertentuğ tarafından bana verildi. Ankara çevresinde yaptığım bir önaraştırma gezisinde bu amaca uygun bir köy olarak, Ankara-İstanbul şosesinin 40. kilometresindeki Kazan (Halkavun) bucağına bağı ve şosenin sekiz kilometre kuzey batısına düşen Örencik köyünü seçtim. Çalışma plânı hocam Prof. Dr. Nermin Ertentuğ tarafından hazırlandı. Plâna bağı kalarak, etnolojik çalışmaların gerektirdiği saha metodunu (fieldwork) bu çalışmamda kullandım.

Mart 1966-Nisan 1967 tarihleri arasında bir yıl içinde çift sürme, hasat, düğün ve bayram günleri dahil olmak üzere sık sık köye gittim, köyde kaldım, onların yaşantılarına karıştım. Dört mevsim içinde tüm kırk günümü, dolaylı ve dolaysız gözlem yaparak geçirdim.

Ayrıca, söz konusu köy ve civarı hakkındaki literatür çalışmamda özellikle, edebiyat öğretmeni Mehmet Tuğrul'un araştırmalarını, (Örencik ve Ahi köyleri türküleri 1945 ve Örencik köyü ahi teşkilâtı. Makale, Ülkü mecmuası 1945) inceledim. Bu araştırmalar 1940 yılı ve öncesi Örencik köyünü tanıtan yazılar olarak, Ankara-İstanbul şosesinin açılışından önceki durumu tesbit yolunda, dayanılacak sağlam kaynaklarım oldular. Çalışmalarım sonunda, küçük ölçüde de olsa Örencik köyünde dikkate değer sonuçlar aldım.

Bana bu araştırma olanağını veren sayın hocam Prof. Dr. Nermin Erdentuğ'a, Örencik köyü yerlisi ilkokul öğretmeni sayın Hacı Peker'e, uyguladığım metod gereği çalışmalarım emeği geçen rehberlere, benden her çeşit yardımı esirgemiyen Örencik köyü halkına teşekkürlerimi bildirmeyi bir görev sayarım.

Ali Rıza Balaman
Ankara, 1967

KISIM I.

Köyün Adı ve Etimolojisi

Habarciler¹ gurubundan öğrenildiğine göre, bugün ÖRENCİK diye tanınan köyün eski adı, nüfus kayıtlarında VİRANCİK olarak geçer. Çok önceleri yapım itibarıyla taş ve toprak yığını halinde olan evler, viran (harabe) durumunu gösterirlerdi. Sonradan, bu viran evler yerlerini zamanla onarım görerek taş ve kerpiç evlere terk ettiler. Böylece, köye Örencik adı verildi. Bütün köy halkı, leplebi yapımını bildikleri ve bu işin ticaretini yaptıkları içinde köy, civar köyler tarafından Leplebici Örenciği olarak tanınırdı.

Ören, kelime anlamı bakımından sözlükte² ÖR: çit, perde; ÖREN: eski yapı, harabe demektir. Sonuna ÇİK eki alan Ören, Türkçede küçük, ufak manasına gelen ören halinde evcikler anlamını taşımaktadır.

Yerleşme Tarihçesi

Köy, eskiden ormanlar arasında, dere içinde, uzaktan fark edilmeyecek şekilde küçük ve basık toprak damlardan müteşekkil evlerden bir araya gelmişti. Köylüler, o zamanlar Kızılcahamam köylerinden haraç alarak geçince azılı eşkiyalardan korunmak için bu çareye baş vurmuşlardır.

Köyün ilk kurucuları, *Avcılar*, *Codurlar*, *Dazırlar* lâkaplarıyla tanınan, Anadolu yerli halkından salt baba hakimiyetinin esas olduğu, aynı çatı altında baba, ana, oğullar, gelinler ve torunların birarada bulunduğu bir aile kompozisyonuna sahip patrilinial ve patrilo-kal özellikler gösteren ailelerdir. Göçebe halinde bulunan bu üç aile, köyün şimdiki kurulduğu dağ eteği, dere içi olan yeri emniyetli bularak çadırlarını kurup yerleşmişlerdir. Sonradan eşkiya korkusu ile civar oymaklardan da buraya katılmalar olmuş ve böylece Virancık'ın yeni adı ile Örencik'in köy olarak temelleri atılmıştır. (Resim 1)

1 Haberciler grubu: Hacı Osman Atalay yaş 72, Mehmet Peker yaş 59, Mehmet Kuşdemir yaş 76, Vahit Demirhisar (Muhtar) yaş 41.

2 Türk Dil Kurumu sözlüğü 1955.

Coğrafik Durum

Yer: Örencik köyü, Ankara-İstanbul şosesinin 40 ncı kilometresindeki Kazan eski adı ile Halkavun bucağının 8 km. batı kuzeyinde, Ovaçayının kuzeyinde, Hıdır Dağının eteğinde, Harman Boğazı denilen derenin içinde ve kuzeyini Dutözü, güneyini Yassıören, batısını Sayrak, doğusunu Çığır köylerinin çevrelediği geniş arazinin ortasındadır. Köy, dağın eteğine yerleşmiş olup; bağ, bahçe ve tarlalar bu eteğin geniş düzlükleri üzerinde yer alır. Örencik civar köyler içerisinde en fazla arazisi olan köy olarak tanınır. Takriben 50.000 dönümlük saha içerisine yayılmıştır. Arazi, dağdan itibaren ova üzerinde ova çayına kadar enaz 10 km. uzanır. Böylece karakteristik bir hem ova hemde dağ köyü durumunu arz eder. Köyü ikiye bölen bir dere mevcuttur. Bu Kavaklı Derenin suyu yazın iyice azalır. Derenin sağ ve solunda sebze bahçeleri yer alır. Köyün içerisinde 5 çeşme vardır (Resim 34). Tarlalarda ve bağlarda pınarlar da mevcuttur.

İklim: Bölgeye iç Anadolu iklimi hakimdir. Kışlar soğuk ve sert, yazlar sıcak ve kuraktır. Arazi ilkbahar ve sonbahar mevsim yağmurlarını alır.

KISIM II.

Maddi Hayat, Ekonomik Durum

a. *Çiftçilik:* Örencikte ekonomik hayat çoğunlukla tarıma dayanır. Köy halkının hepsi çiftçidir. Yerli olan iki ilkokul öğretmeni ve bakkal dahil biraz çiftçidirler. Ekilebilen arazi miktarı 12.000 dönüm³ kadardır. Bu miktar köyün genel arazisinin 1/5 ni teşkil etmektedir. Çiftçilikte tarım aletlerinin en basiti olan sabandan, alla çekilen pulluğa ve modern ziraat aleti olan traktöre kadar her çeşidini kullanırlar. Köyde ova ve dağ tarlaları mevcut olduğundan dağlık kısımlardaki kayalık, taşlık tarlalar için mecburen saban kullanılmaktadır. Tarlalarının çoğunluğu dağ kısmında olan aileler⁴ sabanı hâlâ kul-

³ Bir dönüm takriben 1.000 m². Pratik ölçme usulü: eller arkaya bağlanarak ayaklar iyice açılmış vaziyette one ve boya doğru atılan 20 çift adım. Bir evlek: dönümün yarısı olup, 10 çift adım. Beş adım: 1/2 evlek olup 5 çift adımdır.

⁴ Haydarların sefer, Tekkelinin Durmuş ve Osman Demirtaş aileleri.

lanmaktadırlar. Sabanlar öküzlerle, pulluklar ise hem öküz hem de atlarla çekilmektedir. At, öküze tercih edilmekle beraber temin etmek iktisadi güce bağlı olduğundan ancak bu güce sahip olanlar atı hem çifti hemde arabası için kullanmaktadırlar. Pulluk sabana tercih edilmektedir. En çok 3, 4, 5, numaralı pulluklar kullanılır. (Resim 3.) Takriben 20 sene önce tarım aletleri dağıtımı ile köye girmiş olan pulluk, sabanın sökemediği kargadili, gamgalak, yabani yonca gibi otları rahatlıkla sökmekte, sökülen otlar toprağa karışıp gübre olmaktadır.

Traktörle çiftçilik son altı yıl içerisinde başlamış olup, köyde mevcut 4 adet traktör vardır. İlk traktörü 1961 de Yakup Şentürk ailesi getirtmiş, bu aileyi takiben köye 3 traktör daha gitmiştir. Traktör evlerine giren aileler kendi tarlalarından başka köyde mevcut bazı tarlaları da kira ile sürmektedirler. Köye henüz biçir-döğer girmemiştir. Traktör sahipleri, şimdilik biçir-döğere fazla ihtiyaç duymamakla beraber pahalı oluşunu da önemli sebep saymaktadırlar.

Örencik'de ekinler, biçilen ve yolunan olmak üzere iki kısma ayrılır. Bu ekim sistemi sayesinde tarla nadas için hiç bir zaman bir sene boş bekletilmemektedir. Köyün tarlaları belirli kısımlara ayrılmıştır. Örneğin, bu sene pamukluk mevkiine arpa, buğday gibi biçilebilen ekinler ekildiyse, ertesine sene aynı tarlaya mercimek, yulaf, burçak gibi yolma cinsten ekinler ekilir. Ekinler çoğunlukla sonbahar (güz) mevsiminde, yolmalar ise ilkbaharda ekilirler. Ençok ekilen hububat öncelik sırası ile: buğday, arpa, mercimek, yulaf, burçak ve fiğdir.

Ekim için tarla gübreleme usulü yapılmamakta, ancak, ağustos ayında biçilen ekin kalkar kalkmaz hemen sürülüp ilkbaharda ekilecek yolma ekin için tarla dinlendirilmeğe terk edilir. Modern gübreleme usulünün tathiki hükümetce zorlanmadığı gibi, şimdilik köylü tarlalarını suni gübre ile gübrelemek ihtiyacını da duymamaktadır. Bir sene bostan diğer sene hububat ekimi sıra takip ettiğinden tarla kuvvetli kalmaktadır.

Tohum atılırken herhangi bir tören yapılmamakta, bereketli olması temennisiyle besmele çekilip toprağa serilmekte, yalnız, bu günün cumaya raslatılmamasına dikkat edilmektedir. Köylüler cuma günü ibadeti çalışmaya tercih etmektedirler. Tohum toprağa atıl-

madan önce ilaçlama yapılmamakta, şayet bu sene iyi mahsul elde edilmediyse, bucak tarım kooperatifine müracaat ederek sellektör getirip ertesi senenin tohumluk ekinini ilaçlama cihazına gidilmektedir. Yine, mahsulün iyi olmadığı senelerde Toprak Mahsuller Ofisi tarafından dağıtılan ilaçlı tohumlar alınıp, kullanılmaktadır.

Ekin biçilmesi, biçer döver olmadığından tırpan ve orakla yapılmaktadır. Hasat zamanı umumiyetle temmuz, ağustos aylarıdır. Önce yolmalara sonra biçmelere girilir. Ekin, orakla biçilmeyecek kadar kısa ve tarla taşlı ise elle yolunur. Orak ve tırpan yalnız erkek işi olmasına rağmen, yolma işi erkek, kadın ve çocuklarla birlikte yapılır.

Biçilmiş veya yolunmuş saplar, kağı, öküz arabaları veya traktörlerle köy evlerinin alt tarafında bulunan harman yerlerine taşınır. Burada sap sahipleri her sene aynı yeri işgal ederler. Saplar düvenle sürülür (Resim 4). Bu iş öküz, at ve traktör gücünden (Re. 7, 8, 9, 10) istifade edilerek yapılır. İlk defa öküzle başlamış sonra at işe girmiş, köye traktör girdikten sonra, bunlara ilâve olarak düven traktörle de sürülmeye başlanmıştır; üç veya daha fazla düven traktörün arkasına bağlanmakta, üzerine taş veya benzeri ağırlıklar konulduktan sonra devamlı surette hızla dönerek yapılmaktadır. Bir çift atla akşama kadar iki araba sap zor tınaz haline getirilirken, traktörle beş araba sap yarım günde tınaz haline getirilmekte, bu tip harman döğme tekniğinin köylüler kendi icatları olduğunu söylemektedirler (Re. 8). Sürülen saplar rüzgârda savrulur, ekin samandan ayrılır, orada elenir, ekin evine veya pazara götürülmek üzere çuvalalara doldurulur (Re. 15). Ekinden ayrılan samanlar ise arabaların üzerlerine çekilen kıldan dokunmuş DON'lar içerisinde samanlıklara taşınır (Re. 11). Traktörle saman taşıma römorklarla olur (Re. 12).

On sene öncesine kadar buğday, arpa, mercimek, fiğ ve yulaf yerine bol miktarda nohut ekimi yapılırdı. Örencikliler leblebi yapımını çok iyi bilirler, köy erkekleri bu işin ticaretini yaparlar, geçimlerini bu yolda temin ederlerdi. Her evde leblebi yapımında kullanılan araçlar mevcuttur. (Re. 46, Şema 1) Nohutun ayıklanması ve ıslatılması kadının işi, altında kuvvetli ateş yanan bakır tava içerisinde üzeri ırtıllı navrakla (ıhlamur ağacından olanı en kıymetlisidir) nohutu leblebi haline getirmek de erkeğin işiydi. Hazırlanan leblebiler,

eşek üzerinde köy köy dolaşarak satıldığı gibi Kızılcahamam, Pazar Bucağı, Kazan Pazarı, Çubuk Pazarı ve Ankara piyasasına sürülürdü. Bugün için leblebi yapımı tamamen terk edilmiştir. Sebep olarak iki etken ileri sürülmektedir. Birinci etken, mevsim değişiklikleri sebebi ile zamansız yağan yağmurların, henüz olgunlaşmamış olan nohut taneleri üzerindeki kabuğun tuzunu yıkaması ve nohutun olgunlaşmadan kurummasına sebep olmasıdır. Bu hadiseye Örencikli BULUT VURGUNU adını vermiştir. İkinci etken ise, ormanların azalması ile yakacağı temin hususundaki karşılaşılan güçlüklerdir. Zira, leblebi yapımı ocakta yanacak kuvvetli ateşe ihtiyaç göstermektedir. Bugün leblebi yapımında kullanılan bütün araçlar mahzenc kaldırılmıştır. Nohut ekimi de hiç yapılmamakta hatta köylü yiyeceği nohutu pazardan satın almaktadır.

Nohut ekimi, yerini kısmen mercimeğe kısmın de bostan ekimine bırakmıştır. Mercimek ekimi, Alimelerden Mehmet Peker'in (Yaş 59) 1925 de Ankara'dan getirdiği iki kilo iri cins (ağ mercimek) mercimekle başladı. İlk sene, Peker ailesi iki kilo mercimekten iki yarım (teneke) mercimek elde etti. Bu bereketli ve epeyce kıymetli olan ağ mercimeği gören bütün köylü, Mehmet Peker'den tohumluk mercimek teminine çalıştılar. Böylece, eskiden çok az miktarda ekilen yerli mercimek, yerini tamamen ağca mercimeğe terk etti. Bugünkü durumda, Ankara pazarlarında Örencik Mercimeği diye aranan ağca mercimeğin tenekesi 30-40 T.L. sına rahat müşteri bulmaktadır. Buğdayın tenekesi ise 12-13 T.L. dir.

b. *Bağ, Bahçe ve Bostancılık*: Köyün 3.000 dönüm bağı vardır. Rezaki, Çavuş üzümü, Yumru Kara, Değirmenci, Tokat, Gül üzümü gibi çeşitleri yetiştirilmekte ve bu üzümler, üzüm kesim zamanında Ankara ve Kızılcahamamda satılmaktadır.

Üzüm kurutmasını bilmemektedirler. Yalnız, eylül 15 de bağ bozumunda bol miktarda kesilen üzümler, pekmez yapımında kullanılır. Üzüm, üzüm oluğunda (Rc. 47) kadınlar tarafından ayaklarla ezilir, börtme kazanında kaynatılır. Kaynatılan şerbetin köpüğü alınarak daha küçük kazanlara konulur, tekrar tekrar normal pekmez kıvamına gelinceye kadar kaynatılma işlemi devam eder. Pekmez, Örencik'lilerin kış yiyeceklerinde önemli yer alır, ağzı kapalı sırlı küpler içerisinde saklanır.

Takriben bundan on sene önce, bağ hozumu başlı başına bir törenle yapılırdı. Köyün zenginleri davul zurna getirtir, civar köy delikanlılarına güreş için okuntular gönderilirdi. Davullar çalınır, güreşler tutulur, kadınlar erkekler ayrı ayrı guruplar halinde oynar, şenlik yaparlardı. Son zamanlarda epeyce seyrek yapılan bu şenlikler şimdi tamamen terk edilmiştir.

Köyü ortadan ikiye bölen derenin sağ ve solunda sebze bostanları ve meyve bahçeleri vardır. Çoğunluğu elma, vişne, kiraz, zerdali ve armut ağaçları teşkil eder. Bu ağaçlar az miktarda da bağlarda mevcuttur. Bahçe tarımında bir yenilik olmak üzere 1965 yılında köy zenginlerinden Lütfü Atalay köye 10 km. uzakta olan ova çayı kıyısındaki bir tarlasını telle çevirerek Bolu Orman Çiftliğinden getirdiği üç yaşındaki elma fidelerini dikti. Şimdilik, fidelerin çoğu iyi durumdadırlar. Lütfü Atalay üç sene sonra bu yeni elma bahçesinden elma satışı yapacağını söyler.

Örencikte son beş sene içerisinde bostan ekimi, büyük bir yer tutmaktadır. Köyün Ankara-İstanbul şosesine kadar, şoseyi de geçtikten sonra ova çayına kadar uzanan geniş tarlalarında-bunlar susuz tarlalardır-kıraç karpuzu ve Ankara muhitinin çok iyi tanıdığı ova kavunu yetiştirilmektedir. Her köylünün kavun ve karpuz tarlası vardır. Bu meyvaların mevsiminde pazar buluşu, taşıma aracı olanaklarının kolaylığı, köylüleri bu yolda ekime zorlamış ve dolayısıyla ekonomik gücü artırmıştır. Köylü yetiştirdiği kavun-karpuzu İstanbul-Ankara şosesi üzerindeki tarlasının kenarında açtığı sergide küfeler içerisinde kantarla tartarak sattığı gibi, yoldan geçen boş bir kamyonu çevirip kırılmış (dalından kopartılıp tarlada istif edilmiş) kavun karpuzunu yükleyip Bolu, İzmit, İstanbul, Ankara ve gerekirse Samsun, Sinop'a kadar götürüp kilosunu 50-90 kuruş arasında satmakta, tekrar dönüp ikinci kamyonu doldurmaktadır. 1966 yazında Katı Hüseyin ailesi, sergide sattığı hariç, kamyonlarla götürdüğü bostandan yaklaşık olarak 20.000 TL. kazandığını ifade etmiştir. Bugünkü durumda bostan ekiminden sağlanan gelir, köyün genel gelirinin % 40-50 sini teşkil etmektedir⁵.

Bostanlarda kavun karpuz ekimi yanısıra az miktarda da mısır, ay çiçeği, süpürge ve tatlı kabağı ekimi yapılmaktadır. Tatlı kabağı

⁵ Köy ihtiyar heyetinde vazifeli Ülfet Koç. Muhtar Vahit Demirhisar ve Öğretmen Hacı pakır'den aldığım bilgiye göre.

kışa kadar saklanılmakta kışın Ankara pazarlarında kilosu 80 krş.dan satılmaktadır.

c. *Hayvancılık*: Köylü tarımında kullanmak üzere büyük baş hayvanlar, kendi gıdasını temin maksadiyle de küçük baş hayvanlar yetiştirmektedir. Küçük baş hayvanların çoğunluğunu Ankara Keçisi teşkil eder. Köyde mevcut küçük baş hayvan sayısı tahmini 2.000, 2.500 arasındadır. On sene önce küçük baş hayvan (davar) sayısı bugünkünden çok daha fazla idi. Tek başına sürü sahipleri⁶ olduğu gibi sayısı 10 dan az davarı olanda yoktu. Sürü sahipleri, sürüleri için şahsi çoban tutar, ücretlerini yıllık olarak öderlerdi. Şimdi köyde sürü olmadığından köylü çobanı ortak tutmakta, ücretini ise para olarak hasat sonu ödemektedirler. Köylü davarın azalmasına, mer'aların tarla olarak açılışını, dolayısıyla hayvanlara bakımın güçleşmesini sebep olarak göstermektedir.

Davar sağımı tamamen kadınlara özgü bir iştir. Bakımını ise kadın erkek herikisi de yapar. Kışın davara evlerde bakılmakta, kuru otlar beslenip, evlerde sağılmaktadır. Kar kalktıktan sonra davar dağa otlamağa gider. Sağım için kuşluk zamanı saat 9 - 10 arası köye gelir, sağılır, öğle sıcaklığı geçtikten sonra tekrar dağa çıkar, geceyi dağda geçirir. Yalnız, harman vakti davar köyün içine sokulmaz. Bir, bir buçuk saatlik mesafede kalır; köyün gelinleri, genç kızları ellerinde süt bakraçları ile sağıma giderler. 10-15 sene önce, davarı çok olanlar ve sürü sahipleri yazın yaylaya çıkarlardı. Hıdır Dağında mevcut Örencik Yaylasında şimdi çadırların kurulduğu kazıklar, isli ocak taşları, odun parçaları kalmıştır. Yazın davar yaylalarda SALAK adı verilen ağaçlarla çevrilmiş yerlerde, kışın köy yakınlarında bulunan ağıllarda yatarlardı. (Re. 23).

Köyde küçükbaş hayvanlardan başka büyükbaş hayvanlar da bulunur. Bir dana sürüsü eşek yavruları dahil 200-250 adet, bir sığır sürüsü 300 adet, manda sürüsü 90 adet, at 35 adet, öküz 10 çifttir.

Her evde yeteri kadar kümes hayvanı vardır. Arısı olmyan ev de çok azdır. Arıcılık eski usullerle yapılmaktadır. Yalnız 1955 de İlkokul Öğretmeni Fehmi Kara, okul bahçesine yerleştirdiği fennî kovanlarla

⁶ Hacı Osman'lardan Aptil Ağa ve Hüda Ahmet'lerin Süleyman birer süre sahibi idiler.

iyi netice almıştır. Bunu gören köylülerden bir kısmı, fennî kovanla arıcılığa başlamışlar, şimdi köyde 7 evde fennî kovan bulunmaktadır. Yakup Şentürk ailesi en çok kovana bulunan ailedir. 60'a yakın fennî kovanlarındaki arılarını yazın bağa taşır, kışın eve getirir. Elde edilen ballar Ankara'da rahat pazar bulmaktadır. Şentürk ailesi 1966 yılında bal satışından 10.000 TL. kazandığını söyler. Hasan Peker ailesinde de 15 adet fennî kovan mevcuttur. Diğer ailelerde en az 5 adet fennî kovan vardır.

Köyde yalnız Bilâl Özçubuk ailesi, fennî usullerle arıcılık ve tavukçuluk yapmak üzere evini üç sene evvel köy dışına taşımıştır. Bu sene onu bir kaç ailenin takip edeceği söylenilmektedir.

Gıda Maddelerinin Temini, Pişirilmesi, Kullanılan Araçlar, Kış Hazırlığı

Örencikli gıda maddelerinin çoğunu kendisi temine çalışır. Süt, yoğurt, yağ ve yumurta gibi hayvanî gıdalarını kendi hayvanlarından temin eder. Sebzesini bahçesinde yetiştirir, ekmeğini evde yapar, yemeğini bağ ve bahçelerden topladığı odun ve tezeklerle pişirir. Pişirme işi yazın ocakta, kışın sobada veya kuzinede olur. Soba ve kuzine kullanan evler, Bolu ve Beypazarından temin ettikleri taş-kömürü veya linyit yakarlar. Temel yakacaklarını kuru ağaç kırıntıları, komşu Kızılcahamam ormanlarından topladıkları çam kozalakları, bağ çubukları, kerme ve tezekler teşkil eder. (Resim 49) Her evde soba vardır. Kuzine son on yıl içerisinde köye girmiştir. Bu tip sobalar diğerlerine tercih edilmekte, zira köylü kadını yemeğini ve börcğini kuzinede rahatlıkla pişirmektedir. Köyde 15 evde kuzine vardır. Sobasını değiştirip yenisini almak isteyenler kuzine alacaklarını söylemektedirler. Böylece sobanın yerini, faydası sınıanmış yeni bir kültür clamını olan kuzinenin alacağı görülmektedir.

Örencikliler çorba, sebze yemekleri, özellikle halep (dolma), pilav, börek, çeşitli hamur tatlıları, kabak tatlısı, pişmaniye yapmasını bilmektedirler. Eskiden börek ve baklava gibi hamur işlerini pişirmek için tepsi üzerine saç, saçın üzerine de ateş konur; tepsinin altında da hafif ateş yakılırdı. (Resim 48) Şimdi bu şekilde börek pişirme usulü, kuzinesi olanlar tarafından tamamen terk edilmiştir.

Araçlar: Ekmek pişirmede; elek, ekmek tahtası, saç, saç ayağı, misleç (demirden yassı, dil şeklinde saç üzerinde ekmeği çevirmede

kullanılır.), yassı ağaç (ekmek küreği) kullanılır. Kazan, güğüm, küp, tuz kabağı, testi, torba başlıca araçlardır. (Rc. 44, 45).

Kış hazırlıkları: Un, bulgur, tarhana, akdene, (dibekde döğül-müş buğday) ve pirofu (makarna) yaparlar; kurutulmuş sebzeler hazırlarlar.

Köyde değirmen yoktur. Kışık buğdaylarını hasat bitimi Kazan Bucağındaki motorlu değirmenlerde öğütürler. Yine bulgurlarını hasat kalkar kalkmaz yaparlar. Hazırlanan un, bulgur, tarhana ve pirofular kilerlerde tahta sandıklar içerisinde muhafaza edilirler. Ekmeklerini mayalı ve mayasız olmak üzere evlerde günlük hazırlarlar. Üzerine yağ sürülen mayasız ekmek öğün (yemek) olarak konuklara ikram edilir, pekmez veya ayrına batırılarak yenir.

Sütten yağ, yoğurt ve peynir yapmasını bilirler. Hazırlanan peynirler, küpeciklere tuzlu su içerisinde doldurulur, ağızları çamurla kapatılıp oldukça serin olan ekin evlerinin bir köşesine ağız kısmı toprağa girecek şekilde gömülür.

Yağ yapımı için hayvanı çok olan 6 evde krema makinası vardır⁷. Krema makinasını köye ilk getiren Durali Aktaş'dır (1941). Yayıkla yoğurttan yağ çıkarma usulü, bazı evlerde tatbik edilmekte olup; tufranla yağ çıkarma, tamamen unutulmuş, leblebi tavaları gibi tufranlar da evin ardiyelerine kaldırılmıştır. (Resim 38).

Örencikliler, çatıları hayli yüksek olan ekin evlerinin çatı direklerine bağladıkları bir cins kavunu, mayıs ayına kadar muhafaza ederler. Öyleki, çiftci, kavun ekimi zamanı yanına azık (yemek, kumanya) olarak bir kaç kavun ve mayalı ekmek alır, tarlada kavunu kesip ekmekle yer ve çekirdekleride orada eker. Kışın satış değeri artan kabaklar da aynı evlerde muhafaza edilirler.

Alış Veriş

Örencikli her salı kendi bucağı olan Kazan'da kurulan pazara gider. Bu pazar ilk defa 1959 da kurulmuştur. Pazar, faaliyetini daha çok artırarak, civar köylerde aranan bir yer haline helmiştir. Örenciklilerden beş aile, 8 km. mesafede bulunan köyleriyle ilişkilerini

⁷ Mehmet Tuğrul'un kitabının istihsal kısmında "köye krema makinası girmemiş, yağ, tufran denen ve testiye benzeyen bir yayıkla ayrıdan çıkarılır"

kesmeden bucakta otelcilik, kahvecilik, bakkalık, pazarcılık ve sobacılık gibi birer iş sahası tutmuşlardır. Örencikli pazarda kavun, karpuz, kabak, buğday, mercimek, arpa gibi kendi yetiştirdiği malları satar, kazandığı para ile giyeceği elbise ve ayakkabıyı; şeker, çay, sigara gibi tekel maddelerini, et ve margarin yağını alıp köyüne döner.

Mehmet Tuğrul eserindeki⁸ Örencikte alış veriş bölümünde: "köyde dükkân yoktur. Alış veriş ya Kızılcahamam ilçesine bağlı Pazar bucağı merkezinde kurulan pazardan yahut Ankara'dan yapılır. Zahirde daha ziyade Ankara'da veya Sincanköy istasyonunda satılır." der. Bugün köylü mallarını satmak hususunda hiç güçlükle karşılaşmamaktadır. Kendi pazarı olan Kazan pazarında satamadığı malını Ankara pazarlarına kadar getirip elinden çıkartmaktadır. Özellikle, kavun karpuz satımında bugünkü taşıt araçlarının bolluğu ona pek çok olanaklar sağlamaktadır. Ankara-İstanbul tren yolu üzerinde olan ve kağınlarla Örencik'e bir buçuk gün süren Sincan köyü pazarı tamamen unutulmuş olup, yeni nesil Sincan köyünün neredede olduğunu bilmemektedir. Cumhuriyetin ilânını müteakip Ankara-Güdül-Beypazarı-Nallıhan-Eskişehir istikametinde olan Ankara-İstanbul kara yolu, kısaltılmak amacıyla . . . "Ebedî Şef K. Atatürk'ün emirleriyle"⁹ değiştirilip, şimdiki güzergahını alarak (1944) Örencikle beraber civar köyleri Ankara'ya, diğer illere kolaylıkla bağlamıştır.

Köyde iki adet bakkal, biri sabit diğeri seyyar iki berber, 4 yapı ustası vardır. Köy dükkânlarında satılan mallar pazar fiyatlarından farklı olup, alış veriş paradan ziyade hububat ve yumurta takası ile olur. Harman vaktine kadar hesap açtırıp veresiye alış veriş yapanlar da vardır. Çoğunlukla kadınlar erkeklerinden habersiz eteklerine koydukları bir miktar mercimeği veya buğdayı şeker, tarak, ayna, saç tokası gibi şeylerle değiştirirler.

Köye seyrek olarak dökmeciler de (seyyar satıcılar) gelir, giderler. (Rc. 50).

Konut (Mesken): Örencikte ev sayısı 151 dir. (Tablo I.). Taş ev 3, kerpiç ev 148 dir. Bunların 37 sinin çatısı kiremit olup, 114 dü top-

8 Örencik ve Abi köyleri Türkü derlemeleri 1945. Ankara Halkevi neşriyatıdır 628

9 Köy yaşlılar gurubundan müteşekkil habercilerden öğrenilmiştir.

rak damdır. Toprak damlar –yağmurda akması için– yuvakla (Loğ) pekiştirilir. Ahır zeminde olan ev sayısı 130, bitişik olan 9, evden ayrı olan 12 dir. Ahır evden ayrı olanlara konak denilmektedir. (Re. 22).

Konut malzemesi olarak taş, kerpiç, kereste ve kiremit kullanılmaktadır. İç duvar sıvama ve taban, kalın bir tabaka halinde beyaz topraktan yapılmaktadır. 1953'de Ankara Yenimahalle kuruluşu sırasında marangoz ustası olarak çalışan Lütfü Atalay, köye dönüşte kireci beraberinde getirip evini iç ve dış boya kireç kullanmıştır. Halen iç sıva ve dış boya olarak beyaz toprak kullanan aileler vardır. Bu aileler kirecin topraktan daha iyi olduğunu kabul etmelerine rağmen, kireç temininin güçlüğü ve parayla oluşu kireç kullanmalarını engellemektedir. Aynı şahıs, Ankara dönüşü evinin pencerelerini genişleterek yeni, İspanyol geniş pencere haline getirmiştir. Şimdi, çatısını kiremit çatı yapmak isteyenler, yalnız çatıyı değiştirmekle kalmayıp, pencereleri de yeni tip pencere haline koymaktadırlar. 1960 dan bu tarafa köyde suratlı bir gelişme göze çarpmaktadır. Faydası görülen ve dış görünüşü itibariyle hoş giden yeni ev tipleri çoğalmaktadır. (Re. 16). Çalışmalarımın başı olan 1966 yazında tesbit ettiğim 37 kiremit çatılı eve, sezon sonu (hasat bitimi) 22 yeni çatı ilâve olduğunu hayretle müşahade ettim.

Örencikte evler: Ekin evi (hububat ambarı olarak kullanılmakta), kiler (kış yiyeceklerinin muhafazası için kullanılmakta), mutfak (aşene, bacası olan her hangi bir oda), oturma odaları (aynı zamanda yatılan odalar) olmak üzere kısımlardan ibarettir. Her odada yatak yerleştirmek için bir yüklük ve yüklüğün yanında da tahta kapaklarla kaplanmış gizli hamamlık vardır. Yalnız iki evde maksada uygun sıhhi helâ vardır. 7 tanesinde hiç helâ yoktur.

Köyde modern yapı olarak 1948 de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yaptırılan 3 dersaneli, 5 sınıflı, çatı kiremit, tavan ve taban tahta döşeme, taşdan örme bir ilkokul binası, 1961 de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından yaptırılmış bir sağlık evi ve bir de cami vardır.

Örencik'te ilk kiremit çatıyı şimdi 85 yaşında olan Hatice Atalay'ın babası Mülâzım Hüseyin efendi 80 sene evvel yaptırmış, (Re.22). kiremit ocağı dışarıdan getirilen ustalar tarafından kurulmuştur.

Mülâzım Hüseyin efendiyi çok yakın ara ile Kadı Yusuf takip etmiş, böylece köy ilk defa çatı oluklu kiremitli iki eve kavuşmuştu. Evleri müteakip caminin çatısı kiremitlendi. Şimdi köyde $37+22=59$ adet çatısı yeni tip Marsilya kiremitli evler mevcuttur.

Giyisi (Kıyafet)

Örencik köyü erkeği, giysi olarak başta kasket, iç çamaşır üzerine içlik (gömlük), üzerine kadife yelek, ceket ve paçaları oldukça dar pantolon, ayaklarına yün çorap giyerler. İş zamanları pantolon paçaları çorapların içerisine sokulur. Ayakkabılarının çoğunluğu siyah lastiklerdir (Re. 30). Erkek kuşaklar arasında giysi farkı yoktur. Çocuklar, okul zamanı erkekler; pantolon üzerine siyah önlük, kız çocukları; renkli tuman üzerine siyah önlük giyer, beyaz yaka takarlar. Kadınlar; başta çar (örtü), (yaşlılar siyah, gençler beyaz kullanırlar) iç çamaşır üzerine içlik, altına geniş, ayak bileklerine bağlı tuman, beyaz yün çorap ve siyah lâstik ayakkabı giyerler. İçlik ve tuman aynı kumaştan olursa bu takım giysiye ÇİNTİ ismi verilir (Re. 29). Genç kızlar uzun etekli entari altına yine ayak bileklerine bağlı renkli kumaştan tuman giyerler. İş zamanında entarinin etekleri bu tumanın içerisine sokulur. Kadınlar çoraplarını fevgire ile hazırladıkları yün iplerle örürler (Re. 33).

Yazın dağda yatan çoban kepenek kullanır (Re. 32).

Taşıt Araçları

Örenciklilerin ilk canlı taşıtları hâlâ kullanılan eşeklerdir. (Re. 40). Her evin bir tane eşiği vardır. İlk taşıt araçları ise öküzle çekilen kağnıdır (Re. 42). Kağnıyı hâlâ üç ev kullanmaktadır. Dağ kısmında tarlaları olan bu aileler ki-buralara çoğunlukla yolma ekin ekerler-ekinlerini, sap halinde harman yerine, bu ilkel eski kültür unsuru olan araçlarla taşımaktadırlar. Köye atın ilk gelişi bilinmemektedir. At, ilk zamanlar yalnız binek olarak kullanılırdı. Özellikle, düğünlerde cirit oyunu için at, büyük bir değerdi. 1940 senesinde ilk defa Yusuf efendi (hocagiller), köye at arabası getirerek, atı arabada kullanmağa başladı. Bu aileyi Alimeler takip etti. Daha sonra ekonomik gücü yeterli olan her aile binek, araba ve düven için birer çift ata sahip olmuşlar. Halen köyde 35 adet araba ve 35 çift araba atı bulunmak-

tadır. Binek için yalnız iki adet at kalmıştır. Köyün Pazar dahil hergün Ankara'ya sabah inip öğleden sonra dönen 28 kişilik Opel marka 1948 model bir otobüsü vardır. Köylü buna POSTA demektedir. İkinci bir otobüs temini için teşebbüsler söz konusu edilmektedir. Köye traktörün girişi ile vasıta bolalmıştır (Re. 41). Zira her traktörün bir de römorku (Köylü buna NAYLON adını vermiş) vardır. Bucak pazarına gitmek, bir hasta veya doğum nakli, yabana gelin götürme ve yabandan gelin getirmek için bu traktörlerden binek olarak istifade edilir (Re. 43).

KISIM III.

Nüfus ve Aile

Köyün 1966 yılbaşı nüfusu 775 dir¹⁰. (Tablo 3) 390 erkek, 385 kadın. En yaşlı erkek 76 yaşında Mehmet Kuşdemir, en yaşlı kadın yaşını bilmemekle beraber 88 yaşında olduğu tahmin edilen Esmâ Atalay'dır (Re. 28, 27). Her ikisinin de dişleri dökülmüş, gözleri görür, kulakları işitir, dinçtirler. Esmâ köyde kendine ait bahçede devamlı çalışır.

Örencik'te 141 aile vardır (Tablo 4). 1-2 nüfuslu aile 22, 3-4 nüfuslu aile 31, 5-6 nüfuslu aile 44, 7-8 nüfuslu aile 25, 9-10 nüfuslu aile 11, 10 ve daha fazla nüfuslu aileler ise 8 adettir. Aileler tip itibariyle geniş aile tiplerini muhafaza etmekte, kompozisyon olarakta baba, oğullar, gelinler ve torunlardan müteşekkil durum arz etmektedir. Bu halin devamındaki temel faktör, arazinin bölünmemesini hedef tutmaktır. Ailede babanın otoritesine riayet edilmekte, babanın ölümü halinde ailenin büyük oğlu, babanın yerini almakta ve aynı otoriteyi sağlamaktadır.

(Tablo 4) tetkik edildiğinde köyde geniş aile tipinin hakim olduğunu söylememize rağmen az nüfuslu ailelerin çok nüfuslu ailelerden daha çok olduğunu görmekteyiz. Burada geniş aile tipinden ferdi aileye geçiş var gibi bir görüş ileri sürülebilir. Gerçekte köy içinde geniş aile tipinden ferdi aile tipine geçiş hiç görülmemiştir. Az nüfuslu ailelerin çoğunluğunu, toplum bilimcilerin KALIK AİLE dedikleri

10 Mehmet Tuğrul'un kitabında görüldüğü gibi köyün 1940 yılındaki nüfusu 750 dir.

büyük anne, kocasını askerde kaybetmiş kız kardeş, bunların ayak işlerini görecek annesi babası Ankara'da olan bir kız torun gibi benzeri aileler teşkil etmektedir. 1966 sonbaharında on evlenme tesbit edilmiş, bu on evlenme hadisesinin hepsinde de gelin baba evine getirilmiştir. Yalnız Abdullah Peker, tam 60 gün sonra iş Ankara'da olduğundan (marangoz) eşini alıp Ankara'ya gidip yerleşmiştir. Abdullah köyden ilişkisini tamamen kesmemiştir. Aynı arazi köyde bulunan babası ve kardeşleri tarafından sürülmekte, ekilip biçilmektedir. Kendisi her vesile ile köye gelişinde şhir ürünlerinden armağan getirmekte, hasat zamanı köy ürünlerinden de alıp, evine götürmektedir. Bu tek örnekte görüldüğü gibi aile nüfusunda kopmalar iş göçleri¹¹ sebebiyle olmaktadır. Göçü zorlayan faktörlerin başında şehirde yaşama kolaylığının yanı sıra iş bulma olanakları gelmektedir. Bunlara ilâve olarak ekonomik gücün zorunluluğu ve psikolojik olarak ta aile iç geçimsizliğini sayabiliriz.

Köyde etnik gurup olarak farklı guruplar yoktur. Köy toplumunun çoğunluğu birbiri ile akrabadırlar. Romanya'dan gelme yaşlı karı koca ve tek erkek çocukları olan bir aile mevcuttur. Kendilerine ayrılan evde oturmaktadırlar. Yerli kültürüne her hangi bir şekilde katkıları olmayıp, muhite uymağa çalışmaktadırlar.

Evlenme Âdetleri

a- *Evlilik tipleri*: Örencikte bugün tekeş evlilik (monogamy) tipi mevcuttur. Son zamanlarda çokeş evliliğe raslanmamıştır. Medeni kanunun bu işi kısıtlaması ve geçim zorluklarının çoğalması sebep olarak gösterilebilir. Eski kuşaktan kalma Necip Atalay ve Tahir Atalay birden fazla eş sahibidirlen. Müslüman bir toplum olan Örencik köylüsü eski kuşak, karı koca birbirlerine imam nikâhı ile bağlı idiler. Medeni kanunun kabulüyle başlıyan resmî nikâha yeni kuşak mutlak riayet etmekte, yanı sıra dini nikâhı da ihmal etmemektedirler. Eşin ölümü durumundaki tercih edilen evlilikte (Preferable marriage) levirat (gelinin kayın biraderle evliliği) ve sororat (dul erkeğin baldızla evliliği) şekillerine raslanmaktadır. Bunda da

11 Tesbit edilebilen işgöçleri ayrı bir listede gösterilmiştir. Bkz. s. 302

yine malın dağılmaması gibi ekonomik sebebin mühüm rolü olmakla beraber ev sırlarının dışarı çıkmaması, çocuklara seçilecek vasi olacak baba veya annenin bir yabancıya tercih edilmesi gibi psikolojik etkiler de vardır. Örencik'te (endogamy) ve (ekzogamy) gibi âdetlerin kısıtlanmış şekli yoktur. Hem komşu köylerden gelin getirilmekte (köylü buna yabandan evlenme diyor.) hem de yabana gelin vermektedirler.

b- *Düğün seromonileri:*

Kız beğenme ve Şerbet. Örencik'te köy çoğunluğu birbiri ile akrabadırlar. Bu sebeple, hangi kızın hangi erkeğe uygun görüleceği önceden tahmin edilmekte ve bilinmektedir. Köyde kaç-göç olmadığı için de evlenecek gençler, çağdaşları olan kızları rahatlıkla izlemekte ve kararlarını vermektedirler.

Evlenme çağı erkeklerde 16-20 yaş, kızlarda ise 14-18 yaş aralığıdır.

Damat adayı evi kadınları, önceden gözüne kestirdikleri kızı oğullarına istemek üzere geleceklerini haber vererek kız evine dünürcü giderler. Kadınlar arasında konu konuşulur. Eğer anlaşma oldu ise, her iki tarafta babalara duyurulmak üzere şimdiden hayırlı olsun temennileriyle ayrılırlar. Ertesi akşam, oğlan babası, yanına yakınlarını ve köy imamını da alarak kız evine gider, kız babasından resmen Allahın emri, Peygamberin kavli ile oğullarına kızlarını isterler. Bu arada kıza takı olarak takılacak ağırlıklar, babalık hakkı, şerbet mi içileceği yoksa dua mı yapılacağı kararlaştırılır ve gün tayin edilir. Eğer dua yapılacaksa, yalnız hısım ve çok yakın aile erkeklerine haber verilir. (Dua veya şerbet yalnız erkekler arasında, nişan ise kadınlar arasında olur.) O gün kız evinde toplanılır, yemek yenilir. Hayırlı olması temennisi ile hoca dua eder, davetliler amin der ve böylece tören biter. Şayet şerbet içilecekse, yine tayin edilen günde köyün davetli erkekleri toplanır, gelirken beraberlerinde yemek getirirler. Özellikle halep (dolma) getirilir. Beraberlerinde getirilenlerle, kız evinin hazırladığı yemekler, sohbet içerisinde yenilir sonra gurup halinde yatsı namazı için camiye gidilir. Namaz bittikten sonra hoca, camideki guruba şerbet içileceğini duyurur. Malzemesi oğlan evinden gönderilen kız evi tarafından hazırlanan şerbet, duadan

sonra orada hazır bulunanlar tarafından içilir. Şerbeti kız evi delikanlıları dağıtır.

Şerbeti takiben kız evi ve oğlan evi beraber kıza alınacak eşyaları satın almak üzere pazara inerler. Bütün masraflar oğlan evi tarafından yapılır. Bu arada kız babası da babalık hakkı olarak oğlan evinden aldığı parayı kızının ihtiyaçı için sarf eder. (Örencik'de kalın "başlık" mevzu yoktur. Yalnız kız babasına babalık hakkı adı altında 500 ilâ 1.000 TL. arasında bir para verilir. Kız babası bu parayı oğlan evi ve oğlan evi yakınlarına göndereceği hediyelere YANIT'a sarf eder.) Pazardan veya şehirden alınan eşyalar bir yeni çehiz sandığı içerisine doldurulur. Bu eşyalar: bir veya iki top patiska, çeşitli kalite ve desende elbiselik kumaşlar, beyaz ve siyah çarlar, kaneviçeler, iplikler, masuralar, pullar, simler v.s. lerdir. Bu sandık köye dönüldüğünde doğru oğlan evine gider ve nişandan bir gün önce kız evine gönderilir. Sandık gönderme, şerbet ve nişan günleri için gün seçilmez, hergün olabilir.

Nişan, Biçi, Nikâh

Şerbet veya dua törenini nişan töreni takip eder. Köy hanımlarına nişan günü bildirilir, bu davete OKUMA, daveti söylüyene OKUYUCU, davet edilene OKUNAN denir. Okunan kadınlar nişana gelirirken hediyelerini de (AVİYET) beraberlerinde getirirler. Okunan kadın hediye getireceğini peşinen bildirmek üzere davet haberini verene "aviyetin başım üzerine" der. Nişan için kız evine toplanan kadınlar, gelini ortaya oturturlar ve kalın sesli bir kadın aracılığı ile önce oğlan evi tarafından gönderilen sandıktaki eşyalar birer birer açıp kızın başına, omuzlarına atılır. Sonra, kızın müstakbel kayınvalidesi, görümcesi, eltisi ve yakınları tarafından getirilen aviyetler ayakta duran kalın sesli kadın tarafından örneğin, "kaynanadan bir çift hilezik, görümceden bir yüzük" diye ilân edilmeğe başlanır. Böylece diğer davetlilerinde aviyetleri okunarak (ilân edilerek) kızın üzerine kale gibi yığılır. Bu iş bittikten sonra orada hazır bulunan diğer nişanlı (ULAŞIKLI) kızlara da kendi nişanlıları evi tarafından getirilen aviyetler aynı şekilde verilir. Öyleki, nişan evine davetli olan kızlardan biri, varlıklı bir ailenin kızı ise buna biriken hediyeler çok daha fazla oluyor. Kız evi için önemli bir ekonomik kazanç ve prestij sağlayan bu işlem, tamamlandıktan sonra gecenin geç vakit-

lerine kadar genç kızlar ve hanımlar beyitler söyler, çalgı çalar, oynar ve eğlenirler.

Nişanla düğün arasında geçen zaman içerisindeki bayramlarda oğlan evi tarafından kız evine bayramlık gönderilir. Kız evi de buna mukabele eder. Kurban bayramlarında ekonomik gücü yeterli olanlar bayramlığın yanında bir de kurban (koç) gönderirler.

Kiraz zamanı oğlan evi kız evine sepetlerle kiraz gönderir. Buna da kirazlık denir.

Oğlan evi, kızı çamaşır yıkama, kerme kesme, tezcek yapma vesileleri ile evlerine davet ederler. Bu sırada kıza kaynana tarafından hediyeler verilir. Bu hediyeye de kermelik denir.

Bayramlarda, evvelâ nişanlı kız, yakınlarıyla birlikte gündüz oğlan evine el öpmeye gider. Bu esnada yine nişanlı kıza el öpme hediyeleri verilir. Müstakbel damat oğlan ise, akşam erkek arkadaşlarıyla birlikte (çoğunluğu, köy delikanlı teşkilâtı üyeleri teşkil eder) kız evine el öpmeye gider. Grup, eve yaklaştığı zaman geliş haberlerini arka arkaya atılan tabanca sesleri ile haber verir, eve girilir, kayın peder ve kayın validenin elleri öpülür ve oturulur. Bu sırada kızın küçük erkek kardeşi, (şayet yoksa akrabalarından başka bir erkek çocuk) kızın damat için hazırladığı işlemeli mendili bir küçük tepsi içerisinde odaya getirip damadın yanına koyar. Damat adayı oğlan, mendili alır, yerine cebinden çıkardığı hediyeyi koyar. Bu, bir saat, taşlı bir yüzük, bir Reşat altını olabilir. Bu kısa törenden sonra yemek sofrası kurulur, yenilir, çaylar içilir, grup tekrar silâh sesleriyle evden ayrılır. Bu olaya nişanlı (ULAŞIKLI) ziyareti denir.

Nişanla düğün arasında düğüne yakın zamanda BİÇİ biçilir. Biçi biçileceği gün kız evi, oğlan evi ve yakınlarını evlerine davet ederler. Kıza hediye gelen kumaşlar, şayet yeterli değilse kız habasının aldığı kumaşlar içerisinde önce gelinin duvak günü giyeceği baş elbisesi seçilir. Bunu diğer elbiseler takip eder. Sonra kayınvalideye, görümceye, eltiye ve yakınlarına birer elbiselik beğenmeleri söylenir. Beğenilen bu elbiselikler, beğenenler tarafından duvak günü giyilmek üzere alınıp dikilir ve düğünden en geç bir gün önce kız evine gönderilir. Bu elbiseler, kız çehizinde teşhir edildikten sonra çehizle birlikte oğlan evine gelir ve gerdek gecesindeki el öpme töreninde sahiplerine götürülür.

Kına

Örencikte düğün genellikle sonbaharda olur. Pazartesi günü başlar, hafta sonu pazar günü gelin indikten sonra sona erer. Çoğu zaman 3-5 düğün bir arada olur. Davulcular Kızılcahamam köylerinden getirtilir. (Re. 53, 54). Düğün haftası köyde herkes düğünle meşguldür. Köy odaları ve şahıs odaları düğün davetlileri ile dolar, taşar. Odalarda her türlü içki içilir, eğlence tertip edilir. Karanlık bastıktan sonra odalardan karşılıklı tabanca sesleri gelmeğe başlar. Geceleri köy bir muharebe meydanını andırır. Tabancası olmıyan delikanlı azdır. Atılan tabanca mermileri günlük masraf olarak ortalama adam başına 50 TL. sı düşmektedir. Tabancası olmıyan delikanlı yatağını satıp tabanca temin etmekte, düğün zamanı kullanılacak mermileri vaktinden çok önce kazancından ayırdığı para ile alıp hazırlamaktadır. Düğün haftası bütün köylü tarifi imkânsız derecede neş'elidirler. Aralarında son derece saygı, anlayış, yardımlaşma gibi dayanışma örnekleri vardır. Köye gelen davetliler saygı görür, köy dışında davullarla karşılanırlar. Davetliler köye yaklaştıklarını tabanca sesleriyle haber verirler. Tabancasız gelen davetliler davullarla karşılanmama şanssızlığına uğrayabilirler. Karşılama anında davetliler davulculara bahşiş verirler. Karşılıyan grup kendilerine hangi düğün evinin davetlisi olduklarını sorar ve alınan cevaba göre konuk edileceği eve davul eşliğinde götürülürler.

Kına, cuma günü akşam kıza yakılır. Perşembe günü oğlan evinden yükle beraber gönderilen kına, hazırlandıktan sonra kız, ocak başına konulan bir yastık üzerine oturtulur, üzerine bir ötrü örtülür, annesi hemen yanındadır. İki genç kız ki, bunlardan birisi, yanık sesiyle kına türküsü¹² söyler, diğeri de gelinin her iki avcuna ve ayağına kınayı koyar. Kına konulan yerler renkli tülbentlerle sarılır. Kına türküsü söylenirken kız anası başta olmak üzere bütün davetliler ağlaşırlar. Davetli genç kızların çoğu, kız evinde yatıya kalır ve hepsi birlikte aynı odada yatarlar. Oğlan evinden hiç kimseyi yatıya bırakmak istemezler.¹³

12 Mehmet Tuğrul, «örencik ve Ahi köyleri türkileri» kitabından Kına Türküsü

13 Bu hususları, köye beraberimde götürdüğüm eşim Perihan Balaman aracılığıyla temin ettim.

Kına Türküsü:

Bismillâ den gızla(r) garın (karıştırın) kınayı

Çağırında gelsin garip anayı

Atlarım çekildi binit daşına

Kollarım erişmiyor eğer gaşına

Deperim deperim depem delinmez

Çıkarım çıkarım silâm görünmez

El oğlu görünür gardaş görünmez

Kayanın başında öter bir kekkik

Size kekkik emme hay anam bize gurbetlik

Gumsala dam yaptıрма dam batar gider hay anam

Gurbete gız vermeyin gız yiter gider

Anayı babayı terkeder gider

Göyneğin killenmiş (kirlenmiş) ko da git anam

El oğlu darılır de de git anam

Bineyim gideyim yeğin atlara

Derdimi deşeyim yeşil otlara

Depeler depeler yüksek depeler

Kulakta ırlar altın küpeler

El oğlu değıli mi adam iteler.

Ertesi gün, yani cumartesi, damatların kına günüdür. Gündüz, tepsi içerisinde kız evinden kına ile beraber damat çamaşır ve elbiseleri gelir. Bu tepsiyi davulla birlikte bir grup delikanlı getirir. Buna BOĞA getirme denir. Boğayı oğlan evine teslim eden gençler ve davulcular bahşişlerini alıp uzaklaşırlar. Boğa geldikten sonra damat, köy odasında davul zurna ile arkadaşları arasında tıraş edilir, berbere ve davulculara bol bahşiş verilir. Tıraşı müteakip damat, yine davul zurna ile giydirilmeğe uğraşılır. Bu sırada akla gelmedik oyunlar çıkarılır. Ayakkabı ters giydirilmeğe, ceket ve kasket ters çevrilmeğe uğraşılır, tokat atılır, v.s. Yalnız, bu durum, son zamanlarda sık sık yapılmamaktadır. Bu âdetlerin terk edilme temayülü vardır.

Akşam, yatsı namazını takiben, köyün meydanına büyük bir sinsin ateşi yakılır. Son senelerde bu ateşi 10-20 kadar eski otomobil lastiklerini üst üste dizerck yakıyorlar. Bu şekilde yakılan ateş 20 Km. uzaklıktan

kolaylıkla görülebiliyor. Eğer, lastik bulamazlar üzerine zaman zaman yanmış motor yağı dökerek odunlarla ateş temin ediliyor. Ateş hazırlandıktan sonra bütün köy halkı, ateşi ortaya almak suretiyle önde yaşlı erkekler grubu, arkada gençler ve daha gerilerde evlerin kenarlarında kadınlar daire şeklinde kısmen ayakta kısmen oturur vaziyette sıralanırlar. Davul ve zurna, ellerinde lüks lambaları bulunan gençler kendi gruplarıyla, damatları evlerinden sıra ile alıp, ev sahiplerini ve misafirleri birlikte sinsin yerine getirirler. Her damat evine yaklaşıldığında guruptaki tabancalılar, tabancalarını ateşlerler. Damat, yanında SAĞDIC'ı ile beraber gruba girer. (Sağdıç, Örencik'te eskiden beri, akrabalarından 6-10 yaşlarında, küçük bir erkek çocuktur. Tamamen sembolik bir mana taşımaktadır.). Bir şamdan içerisinde kına taşıyan aile yakınlarından biri de damadın yanında yer alır. (Şamdan, şekil 2 de görüldüğü gibi küçük sopalara elma saplamak suretiyle tepsi üzerine bir sehpa yapılır, onunda üstüne simli örtü örtülür.) Tepsi içerisinde, hazırlanmış kına ve küçük tabaklar içerisinde kuru yemişler bulunur. Damatlar, ateşin bulunduğu hal-kanın içerisine sağdıçlarla beraber girer, sandelyelerine otururlar. Şamdanlar önlerine konur. İmam kına duasını yapar, herkes amin der. Topluluktan orta yaşlı biri kalkıp damadın önüne gelir, şamdanın üzerindeki renkli örtüyü (bu örtü al veya yeşil olabilir) damadın başına örter. Tepsiden aldığı kınayı damadın sağ avcuna koyup, başındaki örtü ile kına koyduğu avucu sarar. Artan kınayı aynı şekilde sağdıçın sağ avucuna koyar. Kına yakıldıktan sonra özel giysili davulcular, davullarını çalarak ahenkli ritimlerle topluluğu selâmlıya selâmlıya bir saate yakın oynarlar. Davulcuların oyunu bitince sinsin oyunu başlar. Ceketini çıkaran bir delikanlı, ortaya fırlar, davul ritmine uygun zıplıyarak ateşin etrafında meydan okurcasına gezer. Karşı taraftan yine ceketini çıkarmış bir diğer genç, ilk çıkana saldırır ve vurmağa çalışır. Birinci kaçır, ikinci ateşin etrafında zıplıyarak dolaşmağa başlar. Onu diğeri kovalar. Oyuna orta yaşlılar ve zaman zaman halâ güçlü olduğunu gösterme hevesine kapılan yaşlılar da katılırlar. Sonunda sinsin, yerini çocuklara terk eder. Damatlar kendi guruplarıyla beraber eve dönerler. (Bu arada damadın bir fırsatını bulup elindeki kınayı sildiğini gördüm. Nedenini kendisine sorduğumda. "Kınada neymiş, bunlar kadın işi" diye kına yakma işini protesto eder şekilde isteksizlik gösterdi.). Eve dönüşten sonra köy erkekleri, odalar arasında guruplar halinde gezmeğe başlarlar.

Odalarda bulunan konuklara hoş geldiniz denir ve düğün sahipleri tebrik edilir. Bu ziyaretler uzun sürmez, bir grup kalkar diğer grup gelir. Kalkan grup diğer damat evindeki odaları ziyarete giderler. Bu arada odalarda içki içilir, sabaha kadar eğlenilir. Bir saz ekibi yanında türkücüsü ile beraber oda oda gezer, gençleri oynatır, bahşisini alır gider. Eğlencenin devam ettiğini duyurmak maksadı ile de tabancalardan mermiler havaya boşaltılır.

Ertesi gün pazar, gelin getirme günüdür. Gelin evinde, sabahın erken saatlerinden itibaren hummalı bir faaliyet başlar. Zira, biraz sonra bütün köy halkı gelinin çehizini görmeğe geleceklerdir. Bu maksatla evin önüne gerilen ipler üzerine elbiseler, çamaşırlar, yatak kılıfları, çarşaf lar asılmağa başlar. Yataklar, yorganlar ve yastıklar sandıklar üzerine üst üste dizilir. Halılar yere serilir üzerlerine kap kacak sıralanır. Büyükçe bir çarşaf üzerine sırayla işlenmiş yemek takımları, oda takımları, yazmalar iğne ile tutturulup evin dış duvarına asılır. (Re. 64). Kızın bütün çehizi burada teşhir edilir (Re. 63). Oğlan evinden yük olarak gönderilen eşyalarda bunların arasındadır. Bu işlerden sonra oğlan evinden gelen bir gurup kadın, gelini giydirmekle meşgul olurlar. Gelin, şehirden getirilen kıralık gelinliğini giyer; eline beyaz eldiven, başına beyaz duvak örtülür. Grup arasında bir de şehirden gelen konuk varsa geline hafif makyaj yapılmasına müsaade edilir. 10 sene önce gelin, giysi olarak eğer ekonomik gücü yeterli bir aile ise şehirden satın alınan ippek kadife üzerine altın sırmalar işlenmiş HARBALI denile elbiseyi giyer, beline kalın bir gümüş kemer takar, başına renkli simli kumaştan örtü örtterdi. Harbalının rengi mor veya aldır. Başa örtülen örtü ise aynı renkte olur. Eğer kız evi kızlarına harbalı alacak güçleri yoksa baş elbisesini giydirirlerdi.¹⁴ (Re. 61, 62).

Kuşluk zamanı saat 9-10 arası oğlan evi davul zurna eşliğinde gelini getirmeğe giderler. Bu guruba HAKCILAR denir (Re. 52). Kız evine gelen grup, ilk defa evin önünde bulunan çehizleri kız ve oğlan evi taraflarının nezareti altında traktör römorklarına yüklerler (Re. 58). Bu sırada gelin oğlan evinden iki yakın akraba tarafından arabaya bindirilir (Re. 59). Gelin arabaya binerken oğlan evi erkekleri arabanın sağ ve soluna tuttıkları kilimlerle gelini etrafa göstermek istemezler. Gelinin etraftan görülmesini sakıncalı bulur-

¹⁴ Köy ihtiyar kadın haberci grubundan aldığım bilgiye göre.

lar. Artık gelin oğlan evinin mahremine girmiştir. Arabaya binen gelin önde, çehizleri arkada olmak üzere hakkı kafilesi, -oğlan evine doğru yolu mutlak camiin önünden geçirmek suretiyle- davul-zurna eşliğinde tabanca sesleriyle beraber yola dizilirler. Caminin önüne geldiğinde gelin arabası durur, arabadaki kadınlardan bir "bütün kötü huylarını Fadime Anamıza bağışladın mı?" diye geline üç kez sorar. Gelin de "evet" der.¹⁵ Gelin evin önüne geldiğinde damat, pencereden bir şarjör mermiyi tabancasından havaya boşaltır. Önceden hazırlanmış, içerisinde para ve şeker bulunan buğdayla karıştırılmış SEPI-Yİ gelinin başına yukarıdan aşağıya serper. Bu arada kapı eşiğinde bir testi kırılır. Gelin, babası evinden getirdiği kötü huylarını içeriye girmeden kapı eşiğinde bıraksın düşüncesiyle böyle hareket edilir. Gelin iki kadın eşliğinde eve sokulur (Re. 60). Damatda sağdıç, -sembolik manada bir çocuk olmasına rağmen- gelinde de, yenge yoktur. Oğlan evine getirilirken geline hiç kimse kız evinden eşlik etmez. Gelin akşama kadar evde bir oda içerisinde kadınlar arasında oturur. Bu arada gelin çehizleriyle gerdek odası hazırlanmağa başlanılır. Gelinin bütün eşyası bu odaya sığdırılmağa çalışılır.

Yatsı namazında damat camiye götürülür. Namazdan sonra cami imamı yanlarında olduğu halde grup, damadı eve getirir. Sıra imam nikâhına gelmiştir. Damadın ve kızın şahidi önünde imam tarafından dini nikâh kıyılır. Bu arada oğlanın bağlanmaması hususunu temin için herkes nikâh müddetince ellerini dizlerinin üstüne koyar. İmam nikâh duasını okuyup amin denileceği zaman guruptan her hangi birisi parmağındaki yüzüğü çıkarıp tekrar takarak, ağız açık bir cep bıcağını kapayarak veya açık bir kilidi kitliyerek damadın gerdek gecesi bağlanmasını inanca göre temin edebilir. (Oğlanın bağlanması olayı, gerdek gecesi erkeklik vazifesini yapma güçsüzlüğünde bulunması halidir.) Nikâhı takiben damat, beline indirilen yumruklar arasında gerdek odası kapısı önüne konulan içerisinde su bulunan bir tase tekme atarak, gelinin bulunduğu odaya (gerdeğe) girer. İki rekat namazdan sonra gelinin duvağını açar. Aynı gece gelin ve damat saat 3 de ayaktadırlar. Uyandırılma, davulcular aracılığıyla olur. Davulcular damat evine gelir, gelini ve damadı uyandırdıktan sonra ayrı ayrı armağanlarını (dürülerini) alır ve köyü terk ederler. Davulcuların görevi burada sona erer. Uyandırılan gelin

¹⁵ Gelini kendi özel arabamda taşıdığım için bu konuşmalara şahit oldum.

ve damadın sabah olmadan yapacakları zorunlu ziyaretleri vardır. İlk defa evdeki büyüklerin elleri öpülür. Sonra, yanlarına dürülerini alarak, yalnız oğlan evinin en yakınlarına giderler, el öper, dürüleri dağıtırlar. Karşı taraf saadetler diler, "biryastıkta kocayın" der.

Sabah olur olmaz bütün köy kadınları, bir tek şey merak etmektedirler. "acaba kız bakir mi değil mi?,". Bu müjdeyi ilk defa yaşlı bir kadın koşarak kız evine bildirir. Türk toplumunun genellikle çok önem verdiği bu bakirelik olayını isbat etmek oğlan evi görevlerindedir. Bunun için gerdek odası yine dayalı döşeli vaziyette köylülerin ziyaretine açıktır. Bir farkla ki, yüklüğe dizilmiş yataklar üzerine gözle kolayca görülecek şekilde 1ckeli çarşaf asılı durmaktadır. Ziyaretçiler ilk defa oraya bakarlar fakat, bakmaz görünerek odanın dizilişini beğenmiş edalarla hayırlı olsun deyip, duvak açma töreninde bulunmak üzere ayrılırlar.

Köyü şoseye bağlayan 8 km. yol, 1959 yılında onarım görerek taksi, otobüs ve kamyon geçecek durumu almıştır. Bu onarımdan sonra genellikle, düğünlerde Ankara'daki Örencikliler taksilerle gelip, gitmeye başlamışlardır. Bu arada taksileri olan veya başkalarının taksilerinde çalışan Örencikli şoförler, gelin eve getirilinceye kadar köyü terk etmezler. Otomobil cinsinden taşıt vasıtaları köye girmezden evvel gelin, at üzerinde oğlan evine getirilir, cihaz ise at arabasında taşınırdı.

c- *Düğün Sonu Duvak Töreni*: Gerdek gecesini takip eden gün, duvak töreni günüdür. Tören yalnız kadınlar arasında olur. Törenin gereği, gelinin yüz akı ile kadınlığa geçişinin kutlanmasıdır. Köyün dışında geniş bir meydana bütün kadınlar toplanırlar. Gelinler baş elbiselerini, yakınları ise biçü günü beğenilen elbiseleri giyerek bu törene katılırlar. Burada kadınlar kendileri çalar, kendileri oynarlar. Kızlıktan kadınlığa dönüşü işaretlemek üzere gelinin uzun saçlarını ön tarafından biraz kesip alınının üzerine düşürürler, kâhkül yaparlar. Geç vakitlere kadar gelini süzdürür, oynatur, oynarlar. Bu törende yine duvaklık ismi altında hediyelerin dağıtılması ihmâl edilmaz.

Gelin, evde gelinlik (kayınbaba, kaynana ve kayınbiraderlerle bir müddet için konuşmama hali) yapmaz. Bazı Türk köy toplumlarına özgü olan bu âdeti hiç bilmemektedirler. Gelin yavaş yavaş ev işlerine koyulur. Zaten ev, geniş aile tipine sahip olduğundan

evde elti, görümce gibi pek çok yardımcıları vardır. Geline ilk günler fazla iş düşmez. Tabii zamanla gelini bekliyen işler çoğalır.

Örencikte boşanma hadisesi hiç yoktur. Kadın kaderine razı olmakta, erkek ise böyle bir maceraya taraftar görülmemektedir.

Kız kaçırma hadisesi hiç yoktur. Zira evlenmek büyük bir külfet sayılmamaktadır. Başlık konusu yoktur. Köy çoğunluğu birbirileriyle akraba olduklarından kimin kiminle evleneceği zaten bilinmekte ve ya tahmin edilmektedir. 20 sene önce bir kız kaçırma hadisesi olmuştur. Hadise karakola intikal etmeden tarafların arası bulunmuştur; bunlar hâlâ karı kocadırlar. Kaçırma'yı zorlayan sebebin gönül meselesi olduğu söylenilmiştir.

Eğitim

Örencik'te geniş anlamda inkültürasyon kavramı içerisinde eğitim, geleneksel köy tarım kültürünün gerektirdiği biçimde şekillenmiştir. Eğitim işde, çocuk yaşta kuzu-buzağı otlatmakla başlar. Erkek çocuklar baba ve ağabeylere yardımla çift, hasat ve av tekniğini; kız çocuklar ise anne ve ablaya yardımla tezek yapma, yün eğirme ve ev işleri tekniğini öğrenmekle yaygın (resmî olmayan) bir eğitim içerisindeyler. Genellikle çocuklar, büyüklerin yönetimi ve baskısı altında toplum yasalarına uymakta, toplumun önerdiği kalıplaşmış davranış şekillerini (normlarını) öğrenmektedirler. Bu öğrenme çoğu zaman şiddete başvurularak yapılmakta, bazan dayak da işin içrisine girmektedir.

Köyde çocuk yaşlarda anne-baba ve imam tarafından dini eğitim de yapılmakta, Kur'an kursları verilmektedir.

Köyde ilk resmî eğitim 1929¹⁶ da ilkokulun açılması ile başlamıştır. Camiye bitişik bir oda içerisinde eğitim yapılırdı. İlk kez 1948 de köy, üstü kiremitli, taş, beş sınıflı yeni bir okul binasına kavuşmuştur. 1966 yılı eğitim sonu değerlendirilmesine göre: 51 kız, 69 erkek olmak üzere 120 öğrencisi vardır. 7 kız, 8 erkek 15 öğrenci mezun etmiştir. Eğitimle görevli iki erkek, bir bayan öğretmen vardır. Erkek öğretmenler bu köyün

16 Yaşlı haberciler grubundan alınan bilgiye göre:

yerlisi olup Köy Öğretmen Okulu mezunlardır. Köylülerle çok iyi anlaşılıp eğitim sahasında otoritelerini kabul ettirmişlerdir. Kız çocukların okula devamları bir sorun değildir. Veliler, uygar insanlar gibi düşünmekte, kız çocuklarının okula devamında hiç bir sakınca görmemektedirler. Köy ilkokulundan mezun olduktan sonra Ortaokula devam eden 20, liseye 6, Yüksek okula 1 kişidir. Meslek Okulu mezunu 5 öğretmen, iki İmam Hatip Okulu mezunu, bir assubay vardır. Yüksek tahsil yapmış kimse yoktur.

Yardımlaşma

Köyde, köylü olmanın ve çoğunluğun akraba oluşunun verdiği kuvvetli bir dayanışma vardır. İmece ve salma usulü tatbik edilmekte olup; enson salma köy bütçesi için yapılmış başev sayılan 5 eve 30 ar lira, orta halli evler 10 ar lira, bir kısmına da 5 er lira salma takdir etmişlerdir. Okul, cami ve köy odası masrafları, bu şekilde temin edilen köy bütçesinden karşılanır. İmece usulü çalışma; yol, cami, köy odası ve okul binası onarımı için olduğu gibi ev yapımında, harman sürülme ve savrulma işinde geç kalındığında da olur. Köylüler daima birbirlerine yardımcıdırlar. Herkes gücünün yettiği kadar yardım işine bir katkıda bulunmak ister.

Halk Sağlığı

Yakın zamanlara kadar Örenciklinin hekimlik anlayışı, modern manadan uzak, bâtil itikatlara ve bazı piratiklere dayanırdı.

1963 yılında Kazan Bucağı Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından sosyalizasyon bölgesi olarak seçildikten sonra köy, modern yapıda bir Sağlık Evine ve ilk kez bir resmî ebeye kavuşmuştur. Sağlık evinin sorumlu yöneticisi ebedir. Koruyucu hekimlik sahasında köylüye güdümlü halk sağlığı öğütleri bakımından faydalı olabildiği gibi, özellikle genç kadınların rağbet ettiği doğum kontrolü hususunda, tedavi hekimliği sahasında da; doğum, enjeksiyon, pansuman, acil durumlarda ilk yardım gibi köylüye olumlu etkin yararları dokunmaktadır. Resmî ebe, köyde faaliyete başhyalı yerli ebelerin fonksiyonları belirli şekilde azalmıştır. Ebe, doğum komplikasyonlarını bucağın sağlık ocağına havele etmekte, eğer hasta ebenin havalesi olmaksızın sağlık ocağına gelmişse zorlukla karşılaşmak-

tedir. Burada, ebeyi köylülere kabul ettirmek gayesi ile Hükümet, bir taktik kullanmaktadır.

Örencik'e her çarşamba günü Bucak Sağlık Ocağından bir doktor gelir. Şikâyeti olanları klinik muayeneden geçirir. Yanında bulunan ilâçlardan bir kısmını verir, reçeteyle alınması gereken ilâçlar için de reçete yazar.

Köye zaman zaman Ankara'dan tarama ekipleri gelip köylüleri sağlık taramasından geçirip giderler. Bu sene Verem Tarama Ekibi gelişinde bütün köy halkını röntgen muayenesinden geçirdi. Tesbit ettikleri hastaları tedavileri altına, hasta yakınlarını da korumaya aldılar.¹⁷

Köyde hâlâ hastalık için hocaya okutma, muska yazdırma gibi olaylar mevcuttur. Hıdır Dede ve Himmet Dede ziyaretlerine zaman zaman şifa istemeğe ve karşılığında da adak vermeğe giderler. Bu ziyaret yerlerine şifadan başka dilekler için de gidilir. Örneğin, yağmur duası, kısır kadınların çocuk istemesi ve gönül meseleleri gibi.

Köylü kendi sıhhatini düşündüğü kadar canlı hayvanında sıhhatini düşünür. Zira, ona göre canlı hayvanının kaybı, kendisinin yaşama gücünün kaybına vesile olur. Bu bakımdan kendi kullandıkları ilâçları hayvanlarına tatbik ettikleri gibi hayvanlarına özgü bazı sağıltma (tedavi) pratikleri de vardır. Örneğin, sancılanan bir hayvanı, mezarlıkta mevcut, sancı taşı adı verilen taşın etrafında bir müddet kızılıktan yapılmış sancı cubuğu ile vura vura döndürürler.

Tedavide kullanılan başlıca pratik ilâçlar, kullanılma nedenleriyle:

Karın ağrısı için: Pekmez içerisine biber atılarak kaynatılır, hastaya içirilerek yatakta tere yatması temin edilir.

Böğür ağrısı için: Karpuz çekirdeği kırılıp, kaynatılır, ckmekle, yağla karıştırılıp ağrıyan yere sarılır.

Baş ağrısı için: Mevsime göre turp, patates, pestil sarılır .

Kulak ağrısı için: Sarımsak suyu, tavşan yağı, anne sütü damlatılır.

¹⁷ Bu hususta fazla bilgi için Ank. Verem Eğitim Merkezine Müracaat.

Göz ağrısı için: Yumurta tuzsuz yağda pişirilir, (gaygana) tülbente konup göze sarılır. Mevsiminde ise domates de aynı şekilde tülbente sarıp konulur.

Diş ağrısı için: Karanfil veya tuz konur.

İshal için: Un, yağsız kavrulur torba yoğurdu ile karıştırılıp yedirilir.

Güneş Çarpması için: Ayran suyu içirilir.

Kırık ve çıkık işleri, bu işte tecrübeli sayılan Tahir Ayaş uğraşır. zift, yumurta ve ekmeğ mayası birbiri içinde halledilir, çıkık veya kırık yere yapıştırılıp sıkıca tesbit edilir.

Yarayı İşletmek için: Yoğurt, sabun ve zeytin yağı, birbiri içerisinde karıştırılarak yapılan melhem yaraya sürülür.

Açık yarayı kapatmak için: Kızılçık, çam sakızı (yağır) tereyağ içerisinde iyice karıştırılarak yaraya tatbik edilir.

Mısır püskülü, ebem gümece çiğdem bir arada karıştırılarak kaynatılır, çişini tutamayan çocuklara içirilir.

SONUÇ

Köyümüzde, çiftçilikte üç ailenin hâlâ tarım aracı olarak saban ve kağrı kullandıklarını görüyoruz. Bu araçları kullanan ailelerin tarlaları, çoğunlukla, dağ bölgesinde taşlık ve kayalık alanlardadır. Tarlalarını sürmek için sabanı pulluğa, ekin saplarını harman yerine taşımak için de kağrıyı arabaya tercih etmektedirler. Böylece, doğa koşullarının, insanları eski birer kültür elemanı olan saban ve kağrıyı kullanmaya zorladığını görmekteyiz.

Nohut ekiminin tamamen terk edilmesiyle, bununla ilgili bir takım kültür elemanlarının terk edilmiş olduğunu (leblebi yapımı ve yapımda kullanılan araçlar gibi); mercimeğin de nohut ekiminin yerini almasında, mercimeğin daha çok kâr getirmesi etkeninin rol oynadığını görmekteyiz.

Traktörü olan çiftçilerin, geleneksel bir usul olan öküz veya atla yapılan düven sürmeyi terk edip, yep yeni bir araçla- traktörün arkasına bağlanan üç adet düven üzerine konulan ağırlıklardan meydana gelen araç-, harman sürme usulü, toplumun bulduğu yeni vir varyasyon şeklidir.

Yeni açılan Ankara-İstanbul şosesi sayesinde, köyümüzde bostancılığın önem kazanması, hayvancılığın terkine sebep olmuştur. Çünkü, bunun için gereken tarlalar, mer'alardan alınmış ve azalan mer'alar yüzünden de hayvan bakımı daha zorlaşmıştır.

Örencik'liler, kalkınmada rol oynayan elektrik, su ve yol gibi temel etkenlerden biri olan yola kavuştuktan sonradır ki, eski pazar yeri olan Sincan köyü yerini, Kazan pazarı ve söz konusu olan yol güzergâhındaki kasaba ve şehir pazarlarına (Kızılcahamam, Bolu, Ankara v.s. gibi) terk etmiştir. Böylece, 1944 den sonra, köyümüz para ekonomisine girmiş bulunmaktadır.

1940 yılında köy nüfusu 750 iken 1966 da 775 dir. Türkiye ortalama nüfus artışı normal koşullarda % 2,5-3 oranında olduğuna ve köye özgü bir doğal felâket de söz konusu olmadığına göre, görünüşte köy nüfusunda bir değişme yoktur. Ancak, yaptığımız kayıtlarda son on yılda 53 aile ve 15 fert -bazıları bütünüyle, bazıları kısmen-Ankara'da çeşitli mesleklerde bulduklarına göre, artmış olan nüfusun, iş göçüyle köyden kopmuş oldukları açıktır.

Köyde dikkate değer bir gelenek olarak, aday gelin kızı, oğlan annesi ve yakınları sınavdan geçirmek ve eve alıştırmak amacıyla -kerme kesme günü vs. gibi- özel günlerde evlerine davet etmekte, ona bazı armağanlar vermektedirler.

Düğün âdetlerinde görüldüğü gibi, söz kesmeden başlayıp, düğün sonrası duvak gününe kadar türlü vesilelerle kıza hem oğlan evi, hem de yakınları tarafından armağanlar verilmektedir. Türk köy toplumlarında, çocukluk yaşında başlamak üzere her fert, -cinsiyet farkı gözetilmeksizin- aile ekonomisine bir katkıda bulunur. Bu nedendir ki, kız verecek aile, kızını oğlan evine vermekle bir nevi ekonomik kayba uğramakta, buna karşılık oğlan evi, azda olsa bir ekonomik güç kazanmaktadır. İşte, gerek bu kaybı ödünleme (telâfi) ve gerekse hısımlığı takviye (Hal ve Sün köyü araştırmalarında Prof. Dr. Nermin Erdentuğ'un tesbit ettiği gibi) ve yeni kurulacak olan aileye bir malî yardımda bulunmak gayesiyle, oğlan evi, kız evini armağan yağmuruna tutmaktadır.

GÜNLÜK HAYATTA KULLANILAN YERLİ TERİMLER

(Alfabetik sıra ile)

- Ağıl:** Küçükbaş hayvanlar için kışın barınak olarak kullanılan geniş, üstü toprak düz dam evler.
- Aldene:** Buğdayın dibekte döğülerek kabuğundan çıkarılmış hali.
- Aşene:** Mutfak olarak kullanılan yer.
- Aviyet:** Armağan (hediye)
- Azık:** Tarlaya götürülen yemek (kumanya)
- Bakraç:** Bakır, kalaylı kulplu kaplar
- Beşadım:** 1/2 evlek. Bir boyuttu 5 çift adım olan kare.
- Biçi:** Elbiseliklerin dikilmek üzere seçilip biçilmesi.
- Boğa:** Kız evinden damat için gönderilen giysi.
- Börtme Kazanı:** Pekmez yapımında kullanılan büyük bakır kazan.
- Bulut algını:** Nohut ekimine zarar veren mevsimsiz yağmurlar.
- Çar:** Başa örtülen örtü.
- Çinti:** Don ve içliğin aynı kumaştan yapılmış giysi.
- Davar:** Keçi koyun gibi küçük baş hayvanlar
- Dükmeçi:** Seyyar satıcı (çerçi)
- Dibek:** Buğdayın döğüldüğü çukur taş
- Dönüm:** Takriben 1.000 m². Bir boyutu 20 çift adım olan kare.
- Dünürçü:** Kız istemeğe giden oğlan evi grubu.
- Dürü:** Kız evinden oğlan evine gönderilen armağan
- Don:** Kıldan dokunmuş özel şekilde arabalara geçirilen torba
- Evlek:** 1/2 dönüm, boyutu 10 çift adım olan kare
- Fevgire:** Elde yün eğirmekte kullanılan tahtadan araç.
- Gerdek:** Gelinle damadın ilk geceyi beraber geçirdikleri oda.
- Hakcalar:** Gelini almağa giden grup
- Halep:** Ünlü yemekleri olan patlıcandan yapılan dolma.
- Hammamlık:** Banyo yapılan yer.
- Harbalı:** Eski gelin giysisi.
- İçlik:** Gömlek
- İmece:** İşlerin sıra ile yardımlaşarak bitirilmesi.
- Kepenek:** Keçeden yapılmış cobanlar için pelerin
- Kerme:** Büyükbaş hayvan dışkılarından hazırlanan eskimiş elek kasnaklarında kalıplanan yakıt.
- Kuşluk:** Sabah güneşinin biraz yükseldiği zaman Saat 9-10.

- Kuzine:** Göçmen sobalarına verilen isim olup; üzerinde yemek, börek ve hamur tatlıları pişirilir.
- Küpecik:** Pişirilmiş, topraktan yapılan surlu kaplar.
- Misleç:** Saç üzerinde ekme pişirmede kullanılan demirden yapılmış uzun dil şeklinde araç.
- Mucur:** 1/4 gaz tenekesi 4 kgr. ağırlık ölçü aracı.
- Navrak:** Leblebi yapımından kullanılan, özellikle şamur ağacından yapılmış tahta araç.
- Oda;** Her evsahibinin konukları için ayırdığı oda. Köyodası, her türlü konuğun kalabileceği yöyün ortak binasıdır.
- Okuntu:** Davetiye
- Okuman:** Davetli
- Ölçek:** 1/2 gaz tenekesi 8 kgr.
- Pirofu:** Evde yapılan bir çeşit makarna
- Posta:** Köyün devamlı taşıt aracı olan otobüs.
- Saç:** Altında ateş yanıp üzerinde ekme pişirilen demirden yapılmış yaası araç
- Sağra:** Küçük baş hayvanların samanla karışmış dışkısı, yakıt,
- Salak:** Yayıda hayvanların yatması için ağaçlarala çevrili yer.
- Salma:** Para karşılığı ekonomik güce göre herkese biçilen pay.
- Sinsin:** Ateş etrafında dönererek oynanan yerli dans (oyun)
- Sepli:** Damadın gelin inerken başına serptiği para ve şeker karışık buğday.
- Tezek:** Büyük baş hayvan dışkılarında yapılan, kalıpsız duvarlarda kurutulan yakıt.
- Tınaz:** Buğdayın saptan ayrıldıktan sonra samanla karışık hali (öbek)
- Tufan:** Teziye benzeyen iki kulplu yoğurttan yağ çıkarmak için kullanılan toprak kap.
- Tuman:** Geniş, ayak bileklerine kadar inen uzun don.
- Ulaşıklı:** Nişanlı
- Yarım:** Bir gaz tenekesi 16 Kgr.
- Yanıt:** Oğlan evinden kız evine gönderilen armağan.
- Yassıağaç:** Ekme küreği, tahtadan.
- Yenge:** İlk gece (gerdek) için kızı öğütleyen, eğiten, akrabadan bir kadın
- Yuvga:** Silindir şeklinde ağır taş (Loğ)
- Yük:** Oğlan evi tarafından yapılan anlaşmada kararlaştırılan cihaz.
- Yüklük:** Yatak, yorgan ve yastık dizilen yer.

SON ON SENE İÇERİSİNDE AİLE KOPMALARINA SEBEP OLAN İŞ
GÖÇLERİ SEBEBİYLE ANKARKDA BULUNAN ÖRENCİKLİLERİN
İŞ SINIFLARINA GÖRE LİSTESİ

1	Aile	Pazarcı	Ankara'da
3	"	Marangoz	"
2	"	Doğramacı	"
1	"	Berber	"
1	"	Manav	"
14	"	Çeşitli Dairelerde Hizmetli	Ankara'da
1	"	Kuyumcu	"
10	"	Şoför (Karayollarında, Belediyede ve Özel)	Ankara'da
1	"	Mahalle Bekçisi	Ankarada
1	"	Zabıta Memuru	Ankara'da
2	"	Tezgahtar	"
2	"	Terzi	"
1	"	Polis	"
2	"	Kaynakçı (sanayide)	Ankara'da
1	"	Bakkal (Muhtar)	Dikmende-Ank.
2	"	Ayakkabıcı	Ankarada
1	"	İmam	"
5	Kişi	Koltuk Döşemecisi	Ankarada
1	"	Eczacı Kalfası	Ankarada
3	"	Öğretmen çeşitli yerlerde	
3	"	Elektrikçi	Ankarada
2	"	Klişeci	"
2	Aile	Otelci	Kazan Bucagında
1	"	Kahveci	"
1	"	Berber	"
2	"	Bakkal	"
1	"	Sobacı	"

Tablo: 1
1966 Yılına Göre

Konut : 151		
Taş konut	3	
Kerpiç "	148	
Ahır zeminde konut	130	
Ahır bitişik "	9	151
Ahır evden ayrı "	12	
Çatı kiremit konut sayısı	97	
Çatı toprak " "	114	151

Tablo: 2
1966 Yılı başı konut ve Helâ Durumu

	Adet	%	
Konut (mesken) sayısı	151		
Helâ sayısı	144	%95	
Helâ olmayan	7	% 5	
Sıhhi helâ sayısı	2	% 1	
Sıhhi olmayan helâ sayısı	142	%99	

Tablo: 3
Örencik Köyü 1966 Yılıbaşı Nüfusu

Yaş Gurubu	Erkek	Kadın	Toplam
0	9	13	22
1	13	10	23
2	4	9	13
3	16	19	24
4	6	8	14
5	11	8	19
6	13	21	34
7 — 9	44	29	73
10 — 14	31	27	58
15 — 19	51	35	86
20 — 24	26	24	50
25 — 29	16	24	40
30 — 34	23	24	47
35 — 39	26	26	52
40 — 44	22	23	45
45 — 49	15	13	28
50 — 54	21	18	39
55 — 59	4	15	19
60-64	24	19	43
65 — 69	9	6	15
70 — 74	5	8	13
75 ve yukarı	1	6	7
Toplam	390	385	775

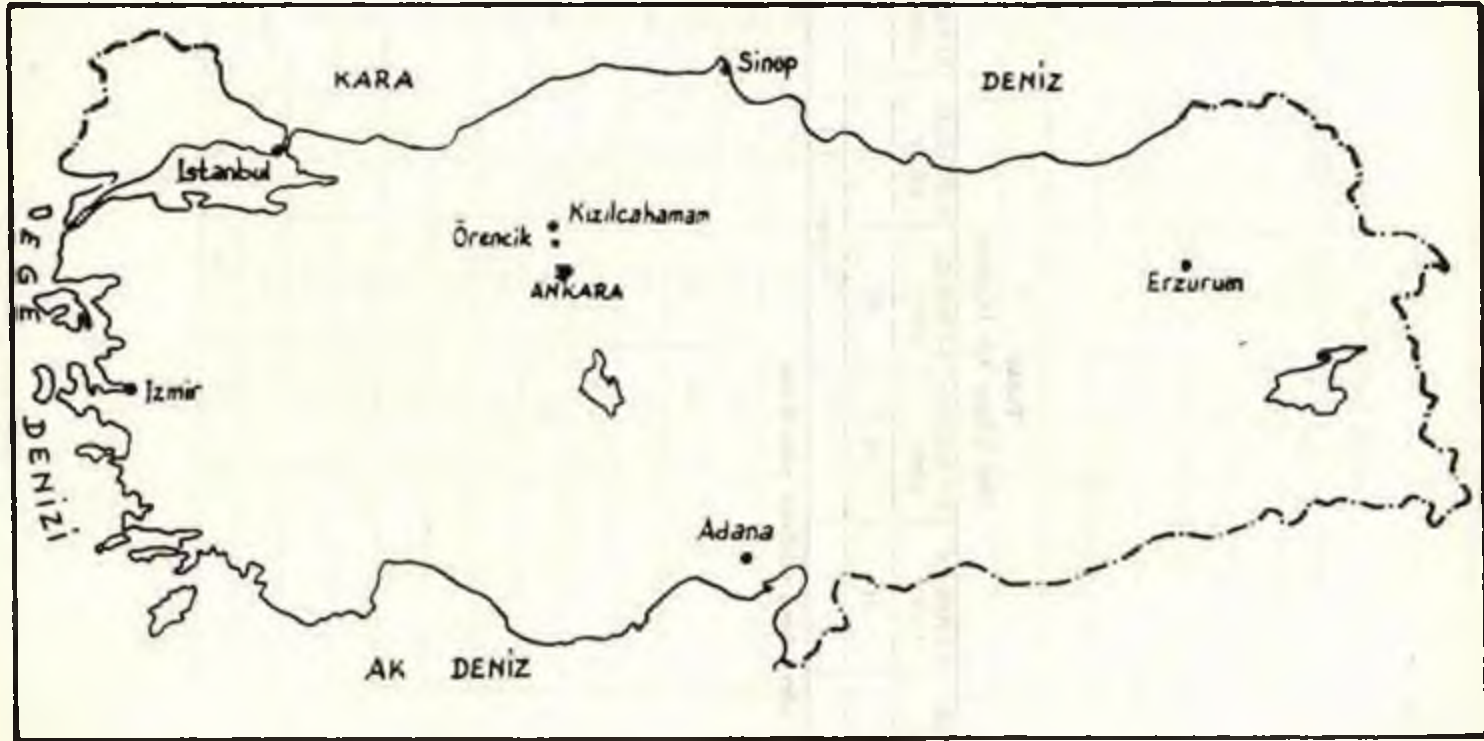
Tablo: 4
1966 Yılbaşı Aile Durumu

1-2 Nüfuslu aileler	3-4 Nüfuslu aileler	5-6 Nüfuslu aileler	7-6 Nüfuslu aileler	9-10 Nüfuslu aileler	10 Nüfuslu aileler
22	31	44	25	11	8
Toplam : 141					

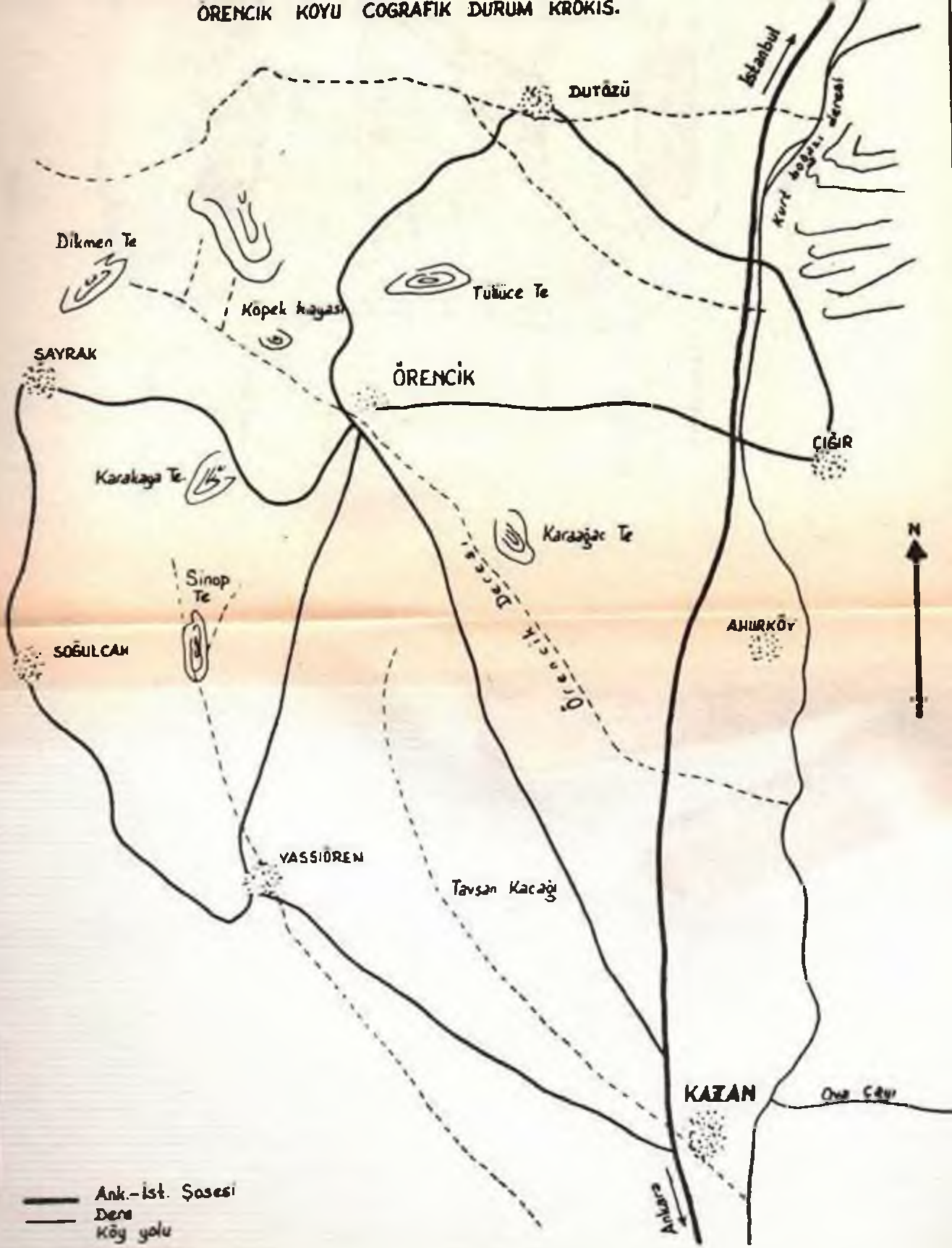
Her aileye düşen ortalama şahıs 4 kişi

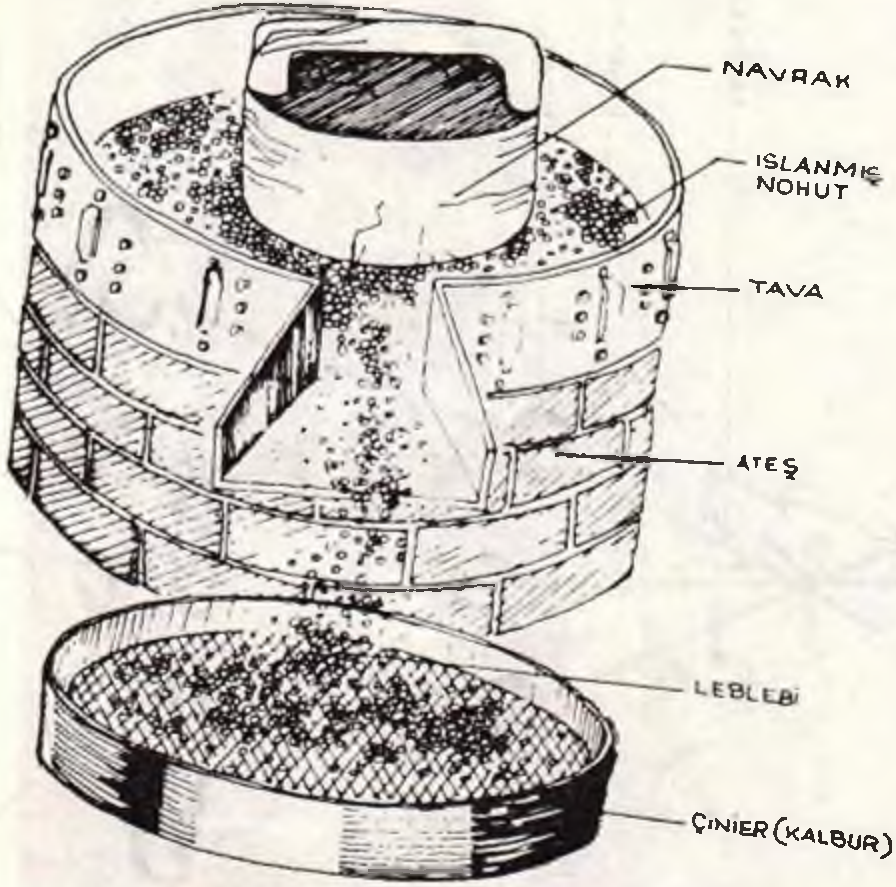
ÖRENCİĞİN HARITADAKİ YERİ

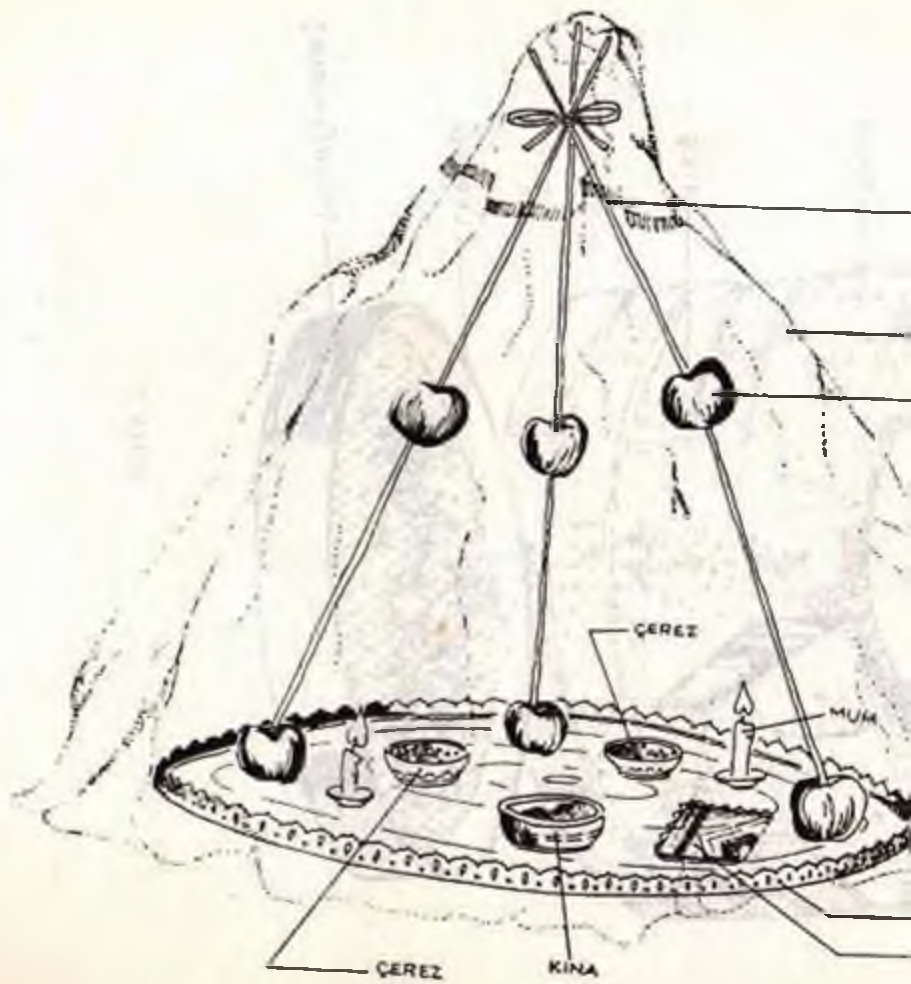
ÖRENCİK KOYU COĞRAFİK DURUM KROKİSİ.

LEBLEBİ TAVASI

ŞEMA 1.

ŞEMA 2.

— TAHTA ÇUBUK

— PEMBE RENKTE SİMLİ ÖRTÜ

— ELMA

ŞAMDAN

— SİNİ

— SİMLİ ÖRTÜ

Resim 1 Örmencik Genel Görünüşü

Resim 2 Köye Giriş

Resim 3 Pulluk

Resim 4 Düven

Resim 5 Çift Atlı Araba

Resim 6 Araba ile Sap Taşıma

Resim 7 Öküzle Düven Sürme

Resim 8 Traktörle düven sürme

Resim 9 Atla düven sürme

Resim 10 Öküzle düven sürme

Resim 11 Öküz Arabası ile don İçinde Saman Taşıma

Resim 12 Traktörle Saman Taşıma

Resim 19 Harmanda İş.

Resim 14 Harmanda Buğday Eleme

Resim 15. Çuvallarda Buğday

Resim 16 Yeni Tip Ev

Resim 17 Eski Tip Ev.

Resim 18 Sağlık Evi

Resim 19 Okul

Resim 20 Cami

Resim 21 Köy Odası

Resim 22 Konak

Resim 23 Ağıl

Resim 24 Evin Alt Katı Abur ve Hela

Resim 25 Yeni Mezarlık

Resim 26 Eski Mezarlık

Resim 27 En Yaşlı Kadın

Resim 28 En Yaşlı Erkek

Resim 29 Yaşlı Kadın giysisi

Resim 30 Erkek giysisi

Resim 31 Çocuk giysisi

Resim 32 Çoban giysisi

Resim 33 Değişik Kuşaklarda giysi

Resim 34 Çeşmede Buğday Yıkama

Resim 35 Buğday Kaynatma

Resim 36 buğday serme

Resim 37 buğday kurutma

Resim 38 Tufran (Küp)

Resim 39 Yayıyla Yoğurt Çalkama

Resim 40 Eski canlı Taşıt aracı

Resim 41 Yeni Taşıt aracı (Posta)

Resim 42 Kağı

Resim 43 Köy Delikanlı Teşkilatı Yabana Gelin Getirmeğe Giderken

Resim 44 Araçlar

Resim 45 Araçlar

Resim 46 Leblebi Tavası

Resim 47 Üzüm Çiğnenen Tekne

Resim 48 Borek Pişirme, Alıtta ve Üstte Ateş

Resim 49 Tezek (Isıtma aracı)

Resim 50 Dökmeci (Çerçi, seyyar satıcı)

Resim 51 Gelin ve Damat Yakınları ile

Resim 52 Erkekler Grubu Gelin Getirmeğe Giderlerken (HAKCILAR)

Resim 53 Zurnacı

Resim 54 Davulcu ve Özel giysisi

Resim 55 Çeyiz Yükleniyor.

Resim 56 Çeyiz İndiriliyor.

Resim 57 Gelin evi, Cehizlerinin Önünde arabaları bekliyor

Resim 58 Çeniz Yükleniyor

Resim 59 Gelin Bindiriliyor

Resim 60 Gelin İndiriliyor

Resim 61 Harbalı (Eski Gelin giysisi) askıda

Resim 62 Harbalı bedende

Resim 63 Gelin evi Önünde Çehiz Teşhir Ediliyor.

Resim 64. Çehizden Bir Kısım